21501-07 Raad voor Economische en Financiële Zaken

Nr. 2216 **VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT**
Vastgesteld 5 november 2026

De vaste commissie voor Financiën heeft op 9 september 2026 overleg gevoerd met de heer Heinen, minister van Financiën, over:

- de brief van de minister van Financiën d.d. 2 september 2026 inzake geannoteerde agenda Eurogroep en informele Ecofin-Raad september 2026 (Kamerstuk 21501-07, nr. 2206);

- de brief van de minister van Financiën d.d. 21 augustus 2026 inzake verslag van de Eurogroep en Ecofin-Raad van 9 en 10 juli 2026 (Kamerstuk 21501-07, nr. 2205);

- de brief van de minister van Financiën d.d. 8 september 2026 inzake reactie op het voorstel van de commissie voor informatieafspraken over de Omnibus over belastingen (2026Z18275);

- de brief van de minister van Financiën d.d. 1 juli 2026 inzake voorstel Europese jaarbegroting 2027 (Kamerstuk 21501-03, nr. 204).

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de commissie,

Chris Jansen

De griffier van de commissie,

Weeber

Voorzitter: Chris Jansen

Griffier: Weeber

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Bushoff, Inge van Dijk, Van Houwelingen, Chris Jansen, Van der Maas en Oosterhuis,

en de heer Heinen, minister van Financiën.

Aanvang 10.01 uur.

De **voorzitter**:

Goedemorgen, dames en heren. Welkom bij de vaste Kamercommissie voor Financiën. We hebben vandaag een vergadering waarvoor wij drie uur hebben uitgetrokken, van 10.00 uur tot 13.00 uur. Welkom aan de leden. Welkom aan de minister en zijn ondersteuning. Welkom aan de mensen in de zaal en de mensen die eventueel thuis meekijken.

Aan de orde is vandaag het commissiedebat ter voorbereiding van de eerstvolgende vergaderingen van de Eurogroep en de Ecofin-Raad op 18 en 19 september. De minister heeft de geannoteerde agenda voor die vergaderingen op 2 september toegezonden. Gisteren stuurde hij nog een aanvulling op de agenda, die de commissieleden ook hebben ontvangen. Daarnaast stuurden de minister en de staatssecretaris, die zich overigens vandaag heeft afgemeld, gisteren ook nog een reactie op een brief van de Commissie over informatieafspraken rond de behandeling van het EU-voorstel voor een Omnibusrichtlijn over belastingen. Dank aan de minister voor het toezenden van die brief. Die is denk ik behulpzaam voor het debat van vandaag. Het is ook nodig om tot opheffing van het behandelvoorbehoud bij die Omnibusrichtlijn te komen. Ik wijs de leden erop dat er een klein verschil zit tussen de informatieafspraken die de Commissie aan het kabinet had voorgelegd en de informatieafspraken die de minister nu heeft voorgesteld. Mogelijk kunt u daar een vraag over stellen, als u dat wenst. Daarnaast wijs ik erop dat het behandelvoorbehoud waarover ik sprak, pas kan worden opgeheven als er schriftelijk overleg over het kabinetsfiche over de Omnibus over belastingen is afgerond. De leden zullen morgenmiddag hun schriftelijke vragen over dat fiche indienen.

Dat gezegd hebbende, geef ik nu het woord aan de eerste spreker: de heer Oosterhuis namens D66. Gaat uw gang.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Dank u, voorzitter. Ik wil graag meteen beginnen met een onderwerp dat niet op de agenda staat, maar er wel op had moeten staan: de Europese belasting op overwinsten vanwege de oorlog in Iran. We zien in ieder geval enorme winsten bij

olie- en gasbedrijven. Benzine en diesel zijn hartstikke duur. Ik denk dat die duurder zijn dan nodig is, want ondertussen spuit het geld eruit bij de olie- en gasreuzen. Shell maakt in het tweede kwartaal 9,5 miljard euro winst. Dat is een verdriedubbeling in vergelijking met vorig jaar. Total in Frankrijk maakt 5,5 miljard dollar winst. Dat is een verdubbeling in vergelijking met vorig jaar. Repsol in Spanje heeft ook een verdriedubbeling van de winst. In Nederland groeien de winstmarges van raffinaderijen, terwijl de olieprijs hoog is. Dat is toch best gek. Zes lidstaten, waaronder Duitsland, Spanje en Italië, hebben opgeroepen om het volgende week weer over een Europese overwinstenbelasting te hebben. Nederland is helaas niet een van de ondertekenaars van de brief om overwinst te belasten, terwijl de Kamer de minister dat wél heeft gevraagd. Wat is de reden van de minister om dit verzoek dan toch niet ook mee te ondertekenen? In april gaf de minister aan dat hij eerst wil onderzoeken of er überhaupt overwinsten zijn. Nu zijn we een paar maanden verder. Ik lijk die overwinsten wel te zien, maar misschien kan de minister ook toelichten hoe hij dit ziet, hoe de overwinsten van Nederlandse energiebedrijven zich ontwikkelen sinds de oorlog in het Midden-Oosten. Ik zie in ieder geval bedrijven met enorme winsten profiteren. Ik verwacht echt een actievere houding van de minister om ervoor te zorgen dat deze Europese overwinstbelasting er komt. Sluit hij zich alsnog aan bij de oproep van de zes andere lidstaten om ervoor te zorgen dat dit volgende week wordt besproken?

Voorzitter. De Europese Commissie heeft deze zomer haar Omnibusvoorstel over belastingen uitgebracht. Daar gaan we het nog uitgebreid over hebben. Met het doel van die Omnibus kan ook niemand het oneens zijn: lagere kosten voor bedrijven, investeringen makkelijker maken en het concurrentievermogen van de EU versterken. Maar er zitten ook nadelen aan, die het kabinet terecht onderkent. Kan de minister toelichten wat de consequenties zijn van het voorstel voor Nederlandse wetgeving? Ik heb ook één specifieke vraag. Het kabinet schat de budgettaire derving voor Nederland nu tussen de 3,5 en de 4,7 miljard, terwijl de Commissie een schatting maakt van een voordeel van 6,6 miljard voor het hele Europese bedrijfsleven. Hoe verhouden die bedragen zich tot elkaar? Betaalt de Nederlandse belastingbetaler dan grotendeels voor het Europese bedrijfsleven? Wat is de inschatting van de minister op dit moment? Wegen de baten op tegen de kosten van het voorstel?

Voorzitter. Ik zou ervoor willen waken dat via de Omnibus grote lastenverlichtingen voor bedrijven de begrotingstekorten in Europa laten oplopen. In de Verenigde Staten is dat onder leiding van Trump de afgelopen jaren ook het geval geweest. Dat leidt vooral tot een explosie van de staatsschuld daar en de hoogste rente sinds de financiële crisis van 2007. Hoe kijkt de minister nu naar de risico's van die Amerikaanse schuld en de risico's voor de financiële stabiliteit in Europa? Ziet hij daar mogelijk ook besmettingsgevaar?

Voorzitter. Mijn laatste vragen gaan over de financiële weerbaarheid van de eurozone. Die is van essentieel belang voor onze welvaart. We hebben in de financiële crisis van 2008 tot 2012 gezien wat er kan gebeuren als banken omvallen die too big to fail zijn: dan komt de rekening bij de belastingbetaler. Ik heb daarom wel zorgen over de richting die de minister kiest ten aanzien van de concurrentiekracht van banken. Er moeten absoluut stappen worden gezet in het harmoniseren van het toezicht op Europese banken. Dat duurt al veel te lang.

Maar ik wil wel oppassen voor twee zaken. Eén: laten we echt oppassen met het verlagen van buffers. Twee: laten we ervoor zorgen dat er geen banken kunnen komen die op Europese schaal zo groot zijn dat ze weer too big to fail zijn. Op beide manieren komen de risico's namelijk toch weer bij de belastingbetaler terecht. Hoe zorgt de minister ervoor dat dit niet gaat gebeuren?

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik zie twee mensen die een interruptie willen plegen. Ik ben nog vergeten te zeggen dat u allemaal vier minuten spreektijd heeft. Ik stel ook voor dat we vier interrupties doen. Daarnaast hanteren we een andere regel: op het moment dat iemand 30 seconden over de spreektijd heen gaat, is diegene een interruptie kwijt. Zo wil ik u allemaal manen om binnen de tijd te blijven. Ik zag als eerste de heer Van Houwelingen namens Forum voor Democratie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja. O! Wat is er, meneer Van der Maas?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Sorry, ik heb eerst even een punt van orde. Krijgen we dan wel een waarschuwing als we op onze tijd zitten?

De **voorzitter**:

Ik ga u waarschuwen als uw betoog tegen de vier minuten loopt. Nogmaals, 30 seconden eroverheen is één interruptie minder. U zult begrijpen: één minuut eroverheen is twee interrupties minder.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nee, dat is me duidelijk. Als we maar een waarschuwing krijgen als we op onze spreektijd zitten.

De **voorzitter**:

Ja.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik denk dat het laatste punt heel terecht is. De EU stuurt aan op steeds grotere banken. In 2000 hadden we 9.000 banken in de Europese Unie. Nu hebben we iets meer dan 4.000 banken in de Europese Unie. Hoe kijkt u daartegen aan?

Moeten we niet meer banken hebben in plaats van steeds minder, is eigenlijk mijn vraag.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Ik denk niet dat het per se een doel moet zijn om op een aantal banken te sturen. Ik denk wel dat het risico bestaat dat als de schaal te groot wordt, een te grote bank gaat omvallen. Dat brengt dan weer risico's met zich mee voor de hele eurozone.

De heer **Bushoff** (PRO):

Ik heb ook een vraag over het laatste punt, over het voorstel van de Europese Commissie, dat informeel besproken wordt. Daarin zit ook de deregulering van de bankensector. Ik ben benieuwd of D66 het met mij eens is dat we moeten zeggen: we moeten weliswaar verder harmoniseren, maar we moeten niet de bonuswetgeving versoepelen, we moeten geen extra stap zetten op de leverage ratio, dus geen extra mogelijkheden voor de toezichthouders mogelijk maken, en we moeten de buffers niet verlagen. Ik ben benieuwd of D66 het met mij eens is dat als we die drie dingen zouden doen, als we die drie eisen afzwakken, we een verkeerde richting inslaan. Kan D66 volmondig zeggen: als het aan ons ligt, gaan we dat gewoon niet doen?

De **voorzitter**:

Meneer Oosterhuis, kunt u dat?

De heer **Oosterhuis** (D66):

Ik denk dat het heel verstandig is om de regels Europees te harmoniseren. Je ziet nu echt dat nationale toezichthouders, ook bij banken die in verschillende landen actief zijn, in de verschillende landen verschillende regels hanteren. Er wordt al veel te lang over gesproken om dat te harmoniseren. In algemene zin denk ik dat we in de crisis van tien, vijftien jaar geleden echt hebben gezien dat de regels toen te slap waren. Toen is er heel veel gebeurd om dat omhoog te brengen. Ik denk dat het verstandig is om dat op een streng niveau te houden.

De **voorzitter**:

Heeft u een vervolgvraag, meneer Bushoff? Niet? Maar meneer Van Houwelingen wel.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik heb een interessante vervolgvraag hierop. We hebben inderdaad regels geharmoniseerd, maar dat heeft ertoe geleid -- dat zien we; dat is mijn punt --

dat er steeds minder banken zijn en dat er steeds grotere banken zijn. U bent daar ook bezorgd over, omdat die too big to fail zijn. Is dat dan wel de weg? Het heeft in het verleden denk ik niet gewerkt.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Ik heb niet het idee dat er nu te weinig banken in Europa zijn. Ik vind het dus echt geen doel op zich om te sturen op het aantal banken. Ik vind het wél belangrijk om ervoor te zorgen dat banken niet te groot worden en een systeemrisico zijn.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik zie verder geen interrupties. We gaan naar mevrouw Van Dijk, die gaat spreken namens het CDA.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Voorzitter. We praten in de politiek heel veel over hoe we de koek verdelen, maar we zullen er ook voor moeten zorgen dat de koek groter wordt. We willen investeren in Defensie, energie en infrastructuur. We willen goede zorg en sociale zekerheid houden. We willen ook iets nalaten voor de volgende generaties. Dat vraagt economische groei. Voor Nederland ligt een belangrijk deel van die groei in Europa. Veel van onze bedrijven verdienen hun geld over de grens. Onze economie profiteert van een sterke interne markt. Veel van de investeringen die nodig zijn voor nieuwe technologie, energie en Defensie zijn simpelweg te groot om in ieder land afzonderlijk te organiseren. Het CDA is daarom overtuigd van het belang van Europese samenwerking, maar dan moeten we Europa ook gebruiken waarvoor het bedoeld is: samen sterker worden waar we het alleen minder goed kunnen of waar het slimmer is om dit samen te doen zodat Nederland er ook sterker van wordt.

Voorzitter. En we willen groeien. Er zit een belangrijke uitdaging in de ontwikkeling van onze beroepsbevolking, nationaal maar ook Europees. Onze beroepsbevolking groeit niet eindeloos door. Groei zal dus steeds minder kunnen komen van meer mensen die meer uren werken. We zullen productiever moeten worden; door te investeren in technologie en AI, machines, kennis en vaardigheden en bedrijven die kunnen groeien en opschalen. Daarom mijn eerste vraag: wat zijn financieel de grootste remmen op onze productiviteit en welke concrete Europese afspraken zijn nodig om die weg te nemen? Hoe moeten we volgens de minister omgaan met enerzijds kwetsbaarheden van de Europese afhankelijkheid van de Amerikaanse AI-infrastructuur, maar anderzijds het gesignaleerde risico, dat toenemende schuldfinanciering van de AI-ontwikkeling een risico vormt voor de Europese financiële stabiliteit?

Dan de banken. Europa heeft enorm veel spaargeld. Tegelijkertijd hebben Nederlandse en Europese bedrijven kapitaal nodig om te investeren en te groeien. Toch vindt dat spaargeld lang niet altijd zijn weg naar die bedrijven. De Commissie wil daarom barrières tussen nationale banken en markten wegnemen. Volgens de ECB kan daardoor tussen de 230 en 480 miljard euro aan liquiditeit

efficiënt worden ingezet. Dat biedt kansen, maar mijn vraag is wel wat er vervolgens met dat geld gebeurt. Het CDA wil ook een sterke Europese kapitaal- en bankenmarkt, maar niet omdat grotere banken of meer Europese integratie een doel op zichzelf zijn. Dat is eigenlijk meteen een antwoord op de vraag van mijn buurman. Het moet uiteindelijk betekenen dat een Nederlandse ondernemer makkelijker geld kan vinden om te investeren, te innoveren en mensen aan het werk te houden.

Daarom mijn tweede vraag. Wat gaan Nederlandse bedrijven en ons mkb concreet merken van deze plannen, en hoe zorgen we ervoor dat Nederlands en Europees spaargeld daadwerkelijk vaker terechtkomt bij productieve investeringen, hier en elders in Europa? En hoe zorgen we ervoor dat het geld niet alleen voordelen oplevert voor grote, internationaal opererende bedrijven, maar ook leidt tot betere en goedkopere financiering voor het Nederlandse mkb?

Voorzitter. Meer Europese samenwerking betekent ook meer gezamenlijkheid bij risico's. Ook daar is het CDA voorstander van stappen vooruit, maar wel in de goede volgorde. Nederland staat positief tegenover verdere Europese risicodeling bij banken, mits eerst risico's op bankbalansen voldoende zijn verminderd. Solidariteit werkt alleen als ieder land ook in voldoende mate zijn eigen verantwoordelijkheid neemt. Daarom mijn derde vraag. Aan welke concrete voorwaarden moet volgens de minister zijn voldaan voordat Nederland verdere stappen wil zetten in Europese risicodeling, en hoe zorgt hij ervoor dat verdere integratie niet alleen goed is voor Europa als geheel maar ook verantwoord en uitlegbaar is voor Nederlandse spaarders en belastingbetalers?

Voorzitter. Volgens mij is het uiteindelijk één verhaal. Nederland heeft Europa nodig en Europa heeft sterke Nederlandse bedrijven, kennis en investeringen nodig. Maar dan moeten we wel samen de koek groter maken.

De **voorzitter**:

Mevrouw Van Dijk, u heeft nog 25 seconden.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Dat gaat me lukken. Door kapitaal te laten stromen naar goede investeringen, door onze productiviteit te verhogen en door bedrijven ruimte te geven om te groeien én door risico's niet af te schuiven maar samen verantwoordelijkheid te nemen.

Dank je wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Mooi binnen de tijd. Dank u wel. Ik zie een interruptie van de heer Bushoff namens PRO.

De heer **Bushoff** (PRO):

Eigenlijk over het punt waar ik net ook een interruptiedebatje over had, namelijk dat toch het idee leeft bij de Europese Commissie om bijvoorbeeld de eisen voor buffers te verlagen en bonusregels te versoepelen, en de zogenaamde Pillar Two capital requirements -- dat de toezichthouder extra kapitaaleisen kan opleggen aan banken -- af te schaffen. Eigenlijk is dat een beetje de richting van voor de financiële crisis. Ik vind dat buitengewoon onverstandig en onnodig. Ik was benieuwd hoe het CDA daarnaar kijkt.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Ik wil 'm eigenlijk toch wel een beetje omdraaien. Ik zou eerst graag met elkaar willen formuleren wat we wél willen. Ik heb geprobeerd daar in mijn inbreng in ieder geval richting aan te geven. Vervolgens zou ik graag willen weten van de minister wat daar in de Europese samenwerking voor nodig is en wat dat dan betekent. Misschien betekent dat wat ú zegt, namelijk dat we moeten gaan nadenken over buffers. Of misschien moeten we goede bankiers meer gaan belonen om te zorgen dat daar echt de allerbeste mensen zitten om de investeringen groter te kunnen maken. Maar het een volgt voor mij wel uit het ander. Dus we hebben een doel. Dat vind ik heel belangrijk. Die koek moet groter; we moeten echt niet naïef zijn in onze concurrentiekracht. Vervolgens wil ik het gesprek voeren met de minister over de vraag of we eventueel bereid zijn om daarin concessies te doen aan de andere kant. Maar het moet wel in die volgorde.

De **voorzitter**:

Meneer Bushoff, een vervolgvraag?

De heer **Bushoff** (PRO):

Ja. Een van de achterliggende redenen die gegeven wordt om bijvoorbeeld deze eisen voor banken te versoepelen is de concurrentie, het verdienvermogen en de winstgevendheid van banken in Europa ten opzichte van de Amerikaanse banken. Maar wat blijkt nou? Zeker de laatste paar jaar is de winstgevendheid van Europese banken nagenoeg gelijk aan die van Amerikaanse banken. Dat hing vooral samen met de rentestand van de ECB en niet zozeer met het verlagen of verhogen van de kapitaaleisen. Dus eigenlijk lijkt er helemaal geen causaal verband te zijn tussen aan de ene kant de winstgevendheid en de concurrentie van Europese banken en aan de andere kant de noodzaak die geschetst wordt om regels ten aanzien van risico's zoals buffers, bonussen et cetera te versoepelen. Dus deelt het CDA de mening dat dat echt een slecht idee zou zijn?

De **voorzitter**:

Overigens kunt u uw vraag volgens mij ook iets compacter formuleren.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Nogmaals, ik wil 'm wel graag omdraaien. Ik vind het gewoon echt belangrijk dat we ons oog op de bal houden, dat we zorgen dat we als Europa concurrerend worden en dat we echt meer geld met elkaar gaan verdienen -- niet voor mij, niet voor die banken, maar voor je belastingbetalers. Als daarvoor nodig is dat we een discussie voeren over randvoorwaarden, dan vind ik dat we die moeten voeren. Daarmee zeg ik niet tegen mijn collega Bushoff: dan spring ik meteen in het gat dat we maar moeten versoepelen. Ik wil het gewoon weten, ik wil het snappen, ik wil daar het debat over voeren en dan pas een definitieve conclusie trekken.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Van Houwelingen, die gaat spreken namens Forum voor Democratie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank. Vier onderwerpen in vier minuten. Als eerste de goudvoorraad. Een deel van onze goudvoorraad is nu naar Londen verplaatst. Wat ik niet begrijp -- dat is een politieke vraag -- is waarom er niet voor gekozen is om een deel naar Nederland te verplaatsen. In Zeist -- we zijn er geweest -- is alle ruimte om het op te slaan. Het belangrijkste in die afweging lijkt mij te zijn dat je over je goud moet kunnen beschikken in een tijd van crisis. Dat lijkt mij veel belangrijker nog dan dat het verhandelbaar is in Londen. Frankrijk bijvoorbeeld heeft alles in eigen land gestald. Dus ik begrijp niet waarom daar niet voor gekozen is. Die vraag stel ik aan de minister.

Een tweede vraag daarover: als je dat dan al in het buitenland wil stallen, waarom dan allemaal weer in die Angelsaksische landen? Die lijken heel erg op elkaar, hebben vaak gedeelde belangen en trekken vaak samen op. Stal dan ook iets in Zwitserland of in Singapore! Ik begrijp die keuze totaal niet. Tot slot de volgende vraag. Ik begrijp nu dat De Nederlandsche Bank dit besluit neemt. Die gaat erover. Is dat ook niet heel vreemd? Het is toch onze nationale goudvoorraad. Dit zijn politieke afwegingen, zoals we die in dit debat maken. Daar zou de politiek toch over moeten gaan en niet de ongekozen directie van De Nederlandsche Bank? Dus dat vind ik heel vreemd.

Mijn tweede punt is het verzoek van Oekraïne om versneld 2 miljard euro over te maken. Dat hebben we al toegezegd. Daar zijn we als Forum voor Democratie natuurlijk sowieso tegen, maar mijn vraag is: wat betekent het voor de rijksbegroting als we dat gaan doen? Dan moet dat geld naar voren worden gehaald. Betekent dat extra rentelasten, misschien ook wel extra bezuinigingen? Misschien kan de minister daar kort iets over zeggen.

Mijn derde punt is al naar voren gebracht door mijn ambtsgenoot naast mij, namelijk de arbeidsproductiviteitsgroei. Die blijft in de Europese Unie natuurlijk heel erg achter bij de Verenigde Staten. Het omslagpunt ligt in de jaren negentig. Dat is vooral vanaf 2000 een groot probleem geworden. We verliezen een half procentpunt arbeidsproductiviteitsgroei per jaar ten opzichte van de VS. Heeft

dat wellicht te maken -- dat is gewoon een open vraag -- met de oprichting van de EU, met het Verdrag van Maastricht, in de jaren negentig, en vervolgens de introductie van de euro in het jaar 2000 en het feit dat die paar landen die erbuiten zijn gebleven in Europa -- Zwitserland en Noorwegen -- ook veel welvarender zijn. Hoe denkt de minister daarover? Dat is een open vraag.

Tot slot, het vierde punt. Daar is het net ook al een paar keer over gegaan, en daar maken wij ons ook zorgen over: het concurrentievermogen van banken. Dat staat ook op de agenda. Dat is heel goed. Ik denk dan dat een liberaal concurrentie zou moeten aanspreken, en de minister is natuurlijk liberaal: dan moet je veel banken hebben, die met mekaar concurreren; dat is goed. Empirisch onderzoek wijst ook uit dat als een land veel banken heeft of veel kleine banken heeft, lenen aan het mkb veel makkelijker wordt. Die grote banken lenen eigenlijk niet meer aan het mkb; die lenen vooral aan de Staat en grote bedrijven. Je wil in je economie dus veel kleine banken hebben, want dat is goed voor het concurrentievermogen en voorkomt ook, waar we het net over hadden, dat banken te groot worden waardoor ze gered moeten worden. Daar wil je naartoe sturen. En wat zien we in de Europese Unie? We zien natuurlijk precies de tegenovergestelde beweging. In het jaar 2000 -- ik heb het net geschetst -- hadden we nog 9.000 banken in de Europese Unie en nu zijn het nog maar minder dan de helft. Dus die ontwikkeling is helemaal verkeerd. In de stukken lees ik dat ze dat verkeerde pad willen doorzetten. Er moet namelijk minder fragmentatie komen. Dat is natuurlijk codetaal voor: er moeten minder banken zijn. Dat begrijp ik dus totaal, volstrekt niet. Hoe denkt de minister hierover? Wat is het Nederlandse standpunt hier? Wil Nederland op dat pad door blijven gaan, wat dus leidt tot nog minder banken, nog meer risico op too big to fail en nog minder leningen aan het midden- en kleinbedrijf? Dat is juist iets wat die economische groei aanzwengelt. Dat zien we ook in andere landen.

Dat zijn mijn vier punten en vier vragen. Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Van Houwelingen. U bent heel ruim binnen de tijd gebleven. Meneer Van der Maas namens de VVD.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Hartelijk dank, voorzitter. Wereldwijd lopen de schulden en rentelasten voor overheden sterk op. In een onzekere wereld, waar economische groei onder druk staat, de inflatie niet op het beoogde niveau is en de energielevering instabiel is, is dit zeer zorgelijk. Dat zorgt voor onrust bij beleggers in staatsobligaties, met als gevolg hogere rentestanden en meer druk op de openbare financiën. Om dat tegen te gaan is het van het grootste belang dat lidstaten economisch sterk en financieel gedisciplineerd concurrerend blijven, en dat dan in een steeds instabielere wereld. Dus geen hogere schulden of structureel ruimere begrotingsregels. De VVD wil de minister dan ook aansporen die boodschap nadrukkelijk te blijven herhalen. Dat doet hij al, maar toch nog een keer een steuntje in de rug om dat te blijven doen.

Die discipline gaat wat de VVD betreft ook op voor de Europese begroting. De VVD steunt de inzet van Nederland om de stijgende rentekosten binnen de begroting te dekken, enige flexibiliteit te behouden en te proberen administratieve uitgaven te beperken. We zijn zeer kritisch op de nieuwe eigen middelen voor Europa. Sommige landen zien graag dat er meer gezamenlijke schuld wordt uitgegeven via eurobonds, maar daar is de VVD, kan ik gerust zeggen, gewoon tegen.

AI is nog niet ter sprake gekomen, dus dan doe ik dat maar. De VVD is van mening dat het een belangrijk onderdeel van de toekomstige economische groei kan zijn, maar Europa en Nederland blijven achter met investeringen. Het kabinet zet in op het bouwen van autonome Europese AI-capaciteit en -infrastructuur. Dat is de juiste weg, maar het is ook belangrijk dat er aandacht is voor de risico's, en dan vooral van schuldgefinancierde investeringen. We zien dat er enorm veel in geïnvesteerd wordt. Is de minister van mening dat er sprake is van een AI-bubbel? En zo ja, wil hij daar in Europees verband aandacht voor vragen, en daarbij in de gaten houden wat er op de financiële markten gebeurt? Het is voor Europa mogelijk toch beter om klaar te staan als die bubbel uit elkaar spat. Wat kan de minister eraan doen om Europa hierop te laten anticiperen?

Dan zien we dat de potentiële economische groei van veel lidstaten is afgenomen en dat de groei voornamelijk wordt gedreven door toename van arbeidsaanbod en niet door een toename van arbeidsproductiviteit. Vindt de minister dit zorgelijk? En zo ja, is hij van plan om in Europees verband daar een punt van te maken?

Dan is er weer sprake van een windfall tax; de collega van D66 begon erover. Dat is een belasting op overwinsten van energiebedrijven. Zes landen willen dit op EU-niveau invoeren, maar dit kan grote negatieve gevolgen hebben voor investeringen in de energiesector. De Europese Commissie heeft het idee afgewezen. Wat is het standpunt van de minister in deze kwestie?

Dat was 'm.

De **voorzitter**:

U bent ook zeer ruim binnen uw tijd gebleven, meneer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Maar dat is toch altijd zo?

De **voorzitter**:

Ik zie twee vingers. Ik twijfel wie als eerste was. De heer Bushoff wordt netjes aangewezen. Dan begin ik met hem.

De heer **Bushoff** (PRO):

Toch even op dat laatste punt. De Europese Commissie heeft inderdaad gezegd dat zij niet zelf met een voorstel zal komen, maar er zijn gelukkig een aantal landen die zeggen: wat we nu zien, vinden we dusdanig oneerlijk; gewone mensen betalen wel de rekening, terwijl er ergens door gas- en oliebedrijven enorm geprofiteerd wordt van een verschrikkelijke oorlog. Daar zou je toch iets aan moeten doen, is in ieder geval onder een deel van de lidstaten de consensus. Hoe staat de VVD daar eigenlijk in?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ten eerste is de vraag in hoeverre dit relevant is voor Nederland. We hebben namelijk geen grote energiebedrijven die overwinsten hebben in Nederland. Dus daar moeten we sowieso al voorzichtig mee zijn. Waar we vooral voorzichtig mee moeten zijn, is Europa een mandaat geven om extra belasting te heffen. Dat is het primaire mandaat van lidstaten, dus van Nederland. Laten we nou niet Europa iets geven wat ze vervolgens eventueel ook zouden kunnen misbruiken; laat ik het maar zo zeggen.

De **voorzitter**:

Is dat voldoende voor u, meneer Bushoff? Ja, meneer Bushoff, het klopt dat u er vier heeft. We gaan naar de heer Oosterhuis.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Dan ga ik hier nog even op door. Want het is natuurlijk wel een beetje wrang. Nederlandse automobilisten betalen zich scheel aan de pomp en er zijn bedrijven die daaraan verdienen. Dan is het net iets te makkelijk om te zeggen: dat speelt niet in Nederland. We hebben namelijk enorme raffinaderijen met groeiende winstmarges. Als de olie duurder wordt, lijkt het me eerder logisch dat de winstmarges kleiner worden, maar we verhogen ook gewoon de prijs van de benzine. Dan komt er meteen ook druk op lagere accijnzen en daarvoor moet de belastingbetaler ook opdraaien. Ondertussen gaat de winst wel naar de oliemaatschappijen. Dat kan de VVD toch zeker ook geen goed idee vinden?

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Oosterhuis. Ook naar u toe: de vraag kan wat compacter.

De heer **Van der Maas** (VVD):

De lengte van de vraag maakt de vraag duidelijker en dat is wel fijn.

Nee, natuurlijk. Wij zien ook dat de automobilist meer moet betalen aan de pomp. Dat is zorgelijk, want dat heeft direct invloed op de koopkracht en grote impact op het leven van de mensen. Dat ziet de VVD natuurlijk ook. Dat is duidelijk. Maar ik blijf er wel bij dat het natuurlijk ook zo is dat je op het moment

dat je naar prijsstijgingen kijkt, je niet direct moet denken "Oké, we moeten meer belasting gaan heffen". Dat is niet goed. Dat verstoort de markt en leidt echt tot minder investeringen en innovatie. En dat is wat ons betreft dus geen goed idee.

Maar nogmaals, ik zeg ook dat het heel zorgelijk is dat die prijzen stijgen. Maar het antwoord daarop is eigenlijk dat de oorlog daar, in het Midden-Oosten, moet stoppen. Dat is het antwoord.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik zie de heer Oosterhuis mijmeren over een vervolgvraag.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Ja, want ik vind dit toch een te makkelijk antwoord. De kosten gaan dus direct naar de automobilist. En blijkbaar gaat het om meer dan alleen de kosten, want de winsten van de oliebedrijven nemen toe. Dus dan gaat daar toch iets mis. Ik vind het dan wel makkelijk om te zeggen: ja, dat is de markt. Dan hebben we toch iets verkeerd georganiseerd in die markt. Het is dan toch helemaal niet gek om … Het Engelse woord is dan "windfall profits". Het gaat om winst waar je eigenlijk niks voor hebt gedaan en ik vind het niet raar om daar wat van af te romen.

De heer **Van der Maas** (VVD):

De crux zit precies in de laatste drie woorden: af te romen. Dat is nou juist een "knee-jerk reaction", zeg ik maar meteen in het Engels, want waarom niet? Ik ben het er helemaal mee eens dat door de oorlog in Iran de prijzen aan de pomp enorm zijn gestegen. Daar lijdt de automobilist onder. Dat vind ik ook en het is ook goed om dat in de gaten te houden en rekening te houden met het effect daarvan op de koopkracht. Maar ik vind niet dat dan de automatische reactie moet zijn: oké, laten we de boel dan maar gaan afromen. Dat is wat ons betreft niet hoe het zou moeten gaan.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik zie verder geen interrupties. Dan gaan we naar de heer Bushoff en hij gaat spreken namens PRO.

De heer **Bushoff** (PRO):

Dank u wel, voorzitter. Ik ga toch maar even door op dit laatste punt door de minister wat te vragen over die overwinsten. Volgens mij zei mijn collega van D66 het ook al: bijna 10 miljard dollar winst voor Shell in het tweede kwartaal. Dat is de op een na hoogste kwartaalwinst ooit voor het bedrijf. We zien meer gas- en oliebedrijven die echt enorm hoge winsten behalen naar aanleiding van de oorlog tussen de VS en Iran. Logischerwijs ontstaat er dan ook een roep om

die overwinsten, die we dus wel degelijk zien, te belasten, te meer omdat gewone mensen wel degelijk de rekening betalen.

De Kamer heeft het kabinet verzocht om dat aanhangig te maken bij de Europese Commissie door te vragen of er in Europees verband gekeken kan worden wat er gedaan kan worden aan deze overwinsten. De Europese Commissie heeft gezegd: we komen niet met een voorstel. Ik ben daarom eigenlijk wel benieuwd hoe de minister daar nou tegenover staat. Is hij bereid om de wens die in de Kamer is uitgesproken, voort te zetten door te kijken wat er wel gedaan kan worden voor een overwinstbelasting? Welke stappen heeft de minister gezet en welke stappen is hij nog bereid om te zetten? Ik vraag dat, omdat ik niet echt het idee krijg dat de minister daar erg hard voor aan het lopen is. Dat was mijn eerste punt.

Voorzitter, mijn tweede punt is heel kort de Omnibuswetgeving. Daar gaan we het nog uitgebreid over hebben, maar ik wil nu al wel zeggen dat ik me grote zorgen maak over de lastenverlichting voor het bedrijfsleven, die erin zou kunnen zitten. Tegelijkertijd maak ik me zorgen dat de Nederlandse belastingbetaler daarvoor zou kunnen opdraaien. Als dat het geval zou zijn, zou ik dat een hele scheve verhouding vinden. Ik kan me dan ook niet voorstellen dat dat het doel zou worden van de Omnibuswetgeving of dat het een nadelig gevolg daarvan is dat we met z'n allen zouden moeten willen accepteren. Dus ik hoop dat de minister gaat zeggen dat dat in ieder geval niet de uitkomst zou mogen zijn van deze wetgeving.

Voorzitter, mijn derde punt is een voorstel van de Europese Commissie. Het is eigenlijk meer een gedachte op hoofdlijnen, maar het wordt wel degelijk besproken op de komende Ecofin-Raad. Je zou kunnen zeggen dat het gaat om het dereguleren van de bankensector. Er zitten best een aantal goede dingen in, want we willen inderdaad één kapitaalmarktunie en één bankenunie. We willen inderdaad verdere integratie en verdere simplificatie van de regels. Alleen, dat kan er natuurlijk niet toe leiden dat een aantal hele logische regels, die na de financiële crisis zijn ingevoerd, worden afgeschaft, bijvoorbeeld strengere bonuswetgeving, hogere buffereisen, een leverage ratio van 3% en daarbovenop de mogelijkheid voor de toezichthouder om nog extra eisen te stellen aan specifieke banken als dat nodig is. Het kan niet zo zijn dat dat soort regels om te voorkomen dat banken mogelijk in de problemen komen, worden afgeschaft.

Ik zou van de minister een heel duidelijk standpunt willen horen en wel dat hij het daar ook niet mee eens is. Ik wil verder horen dat hij dat in de besprekingen op de Ecofin-Raad over zal brengen en dat hij zich er echt ontzettend hard voor gaat maken dat we aan de ene kant wel gaan harmoniseren en een aantal regels simpeler gaan maken, maar dat we aan de andere kant zorgen dat dat niet leidt tot het afzwakken van dit soort regels, regels die bedoeld zijn om dit soort regels te mitigeren.

Ik wil de minister ook vragen of hij die opvatting deelt, omdat de noodzaak hiervoor, zoals die wordt geschetst, eigenlijk niet bestaat. Die geschetste noodzaak is het idee dat de Europese bankensector winstgevender zou moeten worden ten opzichte van de Amerikaanse bankensector. Daarvoor zou deregulering van deze risicoregels nodig zijn, maar dat lijkt gewoon niet waar te zijn. Sinds 2022 is de winstgevendheid van de Europese banken namelijk

nagenoeg gelijk aan die van de Amerikaanse banken. Dat heeft voornamelijk te maken met de hogere rentestand bij de ECB en dus niks met lagere kapitaaleisen of hogere bonussen. Het idee dat het voor de concurrentiekracht van de Europese banken en voor hun winstgevendheid nodig zou zijn om banken in Europa meer risico's te laten nemen, lijkt gewoon niet op te gaan. Ik hoop dat de minister die opvatting deelt.

Tot zover.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U was 13 seconden over de vier minuten heen. Dat waren er nog geen 30 en het kost u dus geen interruptie. Die had ik namelijk anders gewoon in de tweede termijn ingehouden.

Ik kijk naar de minister: hoelang heeft u ongeveer nodig, minister?

Minister **Heinen**:

Even heen en weer lopen. Twintig minuutjes?

De **voorzitter**:

Twintig minuutjes. Dan gaan wij om 10.50 uur verder.

De vergadering wordt van 10.32 uur tot 10.59 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Dames en heren, de minister is terug. Hij gaat de vragen van de commissie in eerste termijn beantwoorden. Tegen de commissie zeg ik: u heeft allemaal vier interrupties. Maar houd ze wel enigszins compact! We hebben weliswaar de tijd, maar dan krijgen we volgens mij een goede discussie met elkaar.

Mijn vraag aan de minister: hoeveel onderwerpen heeft u?

Minister **Heinen**:

Ik heb het gecategoriseerd in vijf onderwerpen. Ik begin met financiële stabiliteit en AI en dan komen het bankenrapport en concurrentievermogen, overwinsten, de vragen over Omnibus en wat overige onderwerpen.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Iedereen heeft dat genoteerd en dan is het woord aan de minister. Gaat uw gang.

Minister **Heinen**:

Dank u wel. Dank ook voor alle vragen. Fijn om elkaar weer te zien na de zomer. We staan voor een mooi politiek jaar.

Laat ik met het belangrijkste beginnen, de financiële stabiliteit. Daar zijn een aantal vragen over gesteld, onder anderen door de heer Oosterhuis. Hij vroeg mij hoe ik aankijk tegen de risico's van wat hij de "enorme Amerikaanse schuld" noemt. Wat zijn de gevolgen daarvan voor de financiële stabiliteit, ook die van Europa?

Laat ik vooropstellen dat elk land natuurlijk zelf gaat over hoe het zijn schuld managet. Maar als ik er als een buitenstaander naar kijk, zie ik die schuld wel zeer oplopen en u weet wat ik vind van hoge staatsschulden. De afgelopen jaren is het opgelopen tot zo'n 130% van het bbp en dat is een hoger niveau dan waarmee Amerika uit de Tweede Wereldoorlog kwam. Het is echt ongekend en dit zijn ook nog eens de goede dagen. We zitten nu namelijk in een hoogconjunctuur. De conjunctuur hoeft echt maar om te slaan en dit soort getallen gaat snel de verkeerde kant op.

Het komt allemaal gewoon door de aanhoudend te hoge tekorten en je ziet daar dan ook hetzelfde politieke dilemma als wij in het binnenland zien. De uitgaven en de inkomsten zijn niet met elkaar in balans en dan moet je ofwel bezuinigen ofwel de lasten verhogen. En beide willen ze niet. Dan gaat het allemaal de schuld in en dat is wat je daar ziet gebeuren.

Ik maak mijn antwoord even snel af, want ik zie dat er een vraag is, maar ik wil de heer Oosterhuis eerst volledig bedienen. Nogmaals, het is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de VS zelf om zorg te dragen voor de houdbaarheid van het begrotingsbeleid. Je ziet nu ook dat de rentelasten daar enorm toenemen en ik heb zelfs begrepen dat ze inmiddels meer rentelasten betalen dan dat ze geld aan het hele leger uitgeven. Je ziet dus ook weer dat schulden niet gratis zijn. Je moet niet alleen de schuld terugbetalen, want je moet ook de rentelasten betalen. En dat verdringt gewoon de andere uitgaven.

We hebben het over het grootste leger ter wereld en dan nog zijn de rentelasten hoger, om het maar even in perspectief te plaatsen. Stel jezelf even de vraag wat je met al dat rentegeld zou kunnen doen aan goed onderwijs, goede zorg en je infrastructuur. Schulden zijn uiteindelijk allemaal consumptie. Je haalt er de investeringen van de toekomst mee naar het heden, ten nadele van de toekomst. Daarom ben ik ook altijd zo terughoudend om schulden te maken.

Om antwoord te geven op de heer Oosterhuis: er zijn vooralsnog geen aanwijzingen voor acute financiële stabiliteitsstress, ook niet in Nederland. Banken en verzekeraars hebben sterke buffers om eventuele verliezen op te vangen. We hebben echt geleerd van de kredietcrisis en ik zal straks nog nader ingaan op de maatregelen die we hebben genomen om ons sterker te laten staan. Uiteraard is dit wel onderwerp van gesprek in alle internationale fora, ook in Brussel, waar we hierover spreken.

Ik denk dat er drie trends zijn waardoor je nu ook de langetermijnrente ziet stijgen. In de eerste plaats zien we gewoon een concurrerend stijgend aanbod

van schuldpapier door de grote investeringen in onder andere AI. Er is dus gewoon concurrentie over die schuld en dat doet de rente oplopen. Je ziet de inflatierisico's toenemen, want we weten waar de rekening van dit soort hoge schuldenniveaus heen gaat. Dat leidt vaak tot meer inflatie en dat zie je weer terug in de rentestanden. Verder is er gewoon een risico-opslag, omdat de schulden nu eenmaal oplopen. Daar hoort een risico-opslag bij en door dat alles zien we dat de langetermijnrentes oplopen. En dat is natuurlijk een trend die niet gunstig is ten opzichte van de schuld.

Voorzitter, daar zet ik even een punt, want ik zag dat er vragen waren.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

In aanvulling hierop, misschien iets wat misschien nog wel relevanter is. Veel economen maken zich ook zorgen over de Franse staatsschuld. Frankrijk zit natuurlijk in de euro en daarom is dat, denk ik, relevanter voor Nederland. Nu we het er toch over hebben: hoe kijkt de minister daarnaar? Die rente is nog hoger dan de Italiaanse rente en misschien dat de minister daar kort op kan reageren.

Minister **Heinen**:

Daar zie je hetzelfde mechanisme. De inkomsten en de uitgaven zijn niet met elkaar in balans. We zien hoe moeilijk het daar is om te hervormen en om minder uit te geven. Er hoeft maar een voorstel gedaan te worden of er wordt gestaakt. Er wordt overigens ook in Nederland gestaakt als je de uitgavenniveaus wilt aanpassen. Je ziet gewoon dat het in elk land lastig is om om te buigen. Je kan ook de belastingen verhogen, maar dat wil natuurlijk ook niemand. De belastingen zijn immers al zo hoog.

En dan resteert er maar één oplossing en dat is schulden maken. Ik ben daar geen voorstander van. Ik vind dat onverstandig, maar dat wordt daar ruim gedaan. De schuld loopt op en dan zie je dus dezelfde dynamiek ontstaan en de rentestanden oplopen. Een verschil is wel, en op dat punt heeft de heer Van Houwelingen gelijk, dat Frankrijk onderdeel is van de eurozone. Waar in andere landen centrale banken weleens de mogelijkheid kunnen gebruiken om de geldpers aan te zetten, kan dat in Europa niet. Dat zorgt voor prijsstabiliteit, maar het betekent wel dat de opgave nationaal om te hervormen groter wordt. Ik zou niet te snel naar andere landen willen wijzen met: gut, gut, gut, jullie hebben je zaken niet op orde. Ook wij moeten hervormen en je ziet hoe moeilijk die discussie in Nederland is.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Een vraag over de kwetsbaarheid van de Nederlandse financiële huishouding, niet zozeer van de openbare financiën als wel van de particuliere financiën. Heeft de minister inzicht in de kwetsbaarheid van de pensioenfondsen, de banken en de verzekeraars ten opzichte van die staatsobligaties? Ik weet dat er al een aantal verkocht zijn. Dat gaat hard en dat is goed nieuws, denk ik, want die

kwetsbaarheid is groot. Maar is er inzicht in de omvang van die kwetsbaarheid en zijn we enigszins beschermd tegen een eventuele calamiteit op dat gebied?

Minister **Heinen**:

Dat is een hele open vraag! We proberen natuurlijk overal op voorbereid te zijn door buffers aan te leggen. Dat doen we aan de publieke kant door te zorgen voor een lage staatsschuld en buffers aan te leggen. Ook financiële instellingen moeten natuurlijk buffers aanhouden. We zorgen ervoor dat we de risico's managen en dat financiële instellingen goed diversifiëren om eventuele schokken door blootstelling te kunnen mitigeren.

In de Miljoenennota ga ik nader in op wat we wereldwijd zien gebeuren en welke onevenwichtigheden we zien. Wat is onze blootstelling? In de Miljoenennota kan ik u dus nader bedienen en die nota krijgt u vrijdag onder embargo. Ik zie elke dag verzoeken om die stukken te sturen. Het is een beetje pakjesavond! Maar nog een beetje geduld, want vrijdag komt het allemaal naar de Kamer.

De **voorzitter**:

Meneer Bushoff, heeft u nog een interruptie?

De heer **Bushoff** (PRO):

De minister geeft aan: wanneer de inkomsten en de uitgaven uit balans zijn, is het zaak om die in balans te brengen. Dat kun je doen door te bezuinigen of door de lasten te verhogen. En dan zegt de minister: en dat laatste wil niemand. Dat hangt er, denk ik, van af voor welke groep je dat zou doen. Maar één ding lijkt vergeten te worden en daar gaat mijn vraag over: lastenverlichting voor degenen die het niet nodig hebben doorvoeren. Dat zorgt er namelijk ook voor dat inkomsten en uitgaven uit balans raken. Deelt de minister de opvatting dat dat ook onwenselijk is?

Minister **Heinen**:

De heer Bushoff maakt het dan politiek. Ik geef geen oordeel over de belastingmix. Dat is namelijk een ander type debat. Maar als ik kijk naar de totale belastingen, dan vind ik persoonlijk dat je er altijd op moet letten dat die niet blijven stijgen. Als minister van Financiën vind ik dat je altijd de plicht hebt om ook de uitgaven beheerst te houden. Maar als daar een kloof tussen zit, dan zal je moeten lenen.

De heer Bushoff zei terecht "u vergeet een knop" en toen zei ik buiten de microfoon "ja, economische groei". Als je zorgt dat je meer groeit, dan heb je ook meer inkomen en kan je ook meer uitgaven betalen. Ik wijs er wel op dat een aantal uitgaven gekoppeld zijn aan het bnp en daar kan je dus nooit uit groeien. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de NAVO-norm van 3,5%, want dat is iets waar je

niet uit kan groeien. Als het bnp stijgt of de economie groeit, dan stijgen naar verhouding ook je uitgaven aan veiligheid.

De **voorzitter**:

Dat heeft toch weer een vraag opgeleverd bij de heer Oosterhuis.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Nog even over het punt van de Amerikaanse schuld. De minister noemde inderdaad al een paar duizelingwekkende bedragen. De omvang van die schuld is natuurlijk enorm. Volgens mij is die drie keer groter dan die van de hele eurozone. Het gaat dus ook wereldwijd om enorme bedragen. Is er nu ook specifiek zicht op de blootstelling op die Amerikaanse schuld van de Nederlandse economie: banken, verzekeraars, pensioenfondsen?

Minister **Heinen**:

Ik heb dat niet paraat. Ik kan uiteraard proberen om meer inzicht te geven in wat we precies weten, maar het klopt dat het om duizelingwekkende bedragen gaat. De Amerikaanse staatsschuld bedraagt zo'n 40.000 miljard en dat is een ongekend bedrag. Je ziet verder dat wereldwijd de schuldenniveaus oplopen. Ik vind dat zorgelijk en ik zal daar in de Miljoenennota dan ook uitgebreid op ingaan. Dit is een van de onevenwichtigheden in de wereld en in dit tempo kan dat niet door blijven stijgen. Er zal een correctie op plaats moeten vinden.

Voorzitter. De heer Van der Maas vroeg bij dit thema naar AI en vooral of er sprake is van een AI-bubbel. "Wil ik daar in Europa aandacht voor vragen?" Nou, in Europa is dit continu onderwerp van gesprek. De laatste keer dat we bij het IMF waren, was dit ook hét thema. Als ministers van Financiën hebben we toen ook de meer filosofische discussie gehad over de vraag of dit een enorme potentie is of inderdaad een bubbel. En als je allemaal economen in een ruimte zet, komt daar altijd het verschrikkelijke compromis uit: het kan ook weleens beide waar zijn. Dus ja, het is veelbelovend, maar we zien natuurlijk ook de enorme investeringen hierin.

Ik wil zelf terughoudend zijn met het voorspellen van bubbels. Bubbels kunnen leeglopen; die hoeven niet altijd doorgeprikt te worden. Een luchtballon kan ook langzaam dalen naar het grasveld. Maar het eerlijke verhaal is natuurlijk wel dat je het altijd pas achteraf weet. Kijk je naar de feiten dan zie je dat er grote investeringen plaatsvinden. In het verleden zag je vooral private equity investeren, maar je ziet nu dat het steeds meer met vreemd vermogen wordt gefinancierd. En dat zie je dan weer terug in de rentestand, iets waar ik in het begin op wees. Dat wijst erop dat je in de volgende fase terecht bent gekomen, maar tegelijkertijd is het nog steeds wel een veelbelovende techniek.

De heer Van Houwelingen vroeg naar het verschil in productiviteit -- daarmee kom ik aan het einde van mijn bijdrage -- en je ziet toch wel dat dat verschil in economische groei en productiviteit ook zit in technologische investeringen en

het toe-eigenen van de economische winsten daarvan, niet alleen op bedrijfsspecifiek niveau, maar ook bij de toepassing van technologie waardoor je productiever wordt. En daarin loopt Amerika natuurlijk wel weer voorop.

We moeten dus niet alleen wijzen op wat Amerika allemaal verkeerd doet, want als ze een ding goed doen, dan is het wel die technologie en die innovatie creëren. Ze passen dat toe in arbeidsprocessen en daardoor worden ze productiever. De kracht van de economie is daar dan ook nog steeds heel groot. Het betekent dat die enorm hoge schulden in die zin houdbaar zijn dat de kracht van de onderliggende economie in Amerika gigantisch is. Maar nogmaals, bij een hele grote economie is een staatsschuld van 130% nog steeds een hele grote berg staatsschuld!

Verder zou ik nog willen zeggen dat we AI goed in de gaten houden. Het zal ook onderdeel zijn van de Miljoenennota, waarin we beschrijven wat hier gebeurt en wat het betekent voor investeringen en mondiale onevenwichtigheden.

Mevrouw Van Dijk stelde in het verlengde hiervan de meer strategische vraag: hoe kan Europa de afhankelijkheid van die Amerikaanse AI-infrastructuur verminderen en de risico's voor schuldfinanciering voor de stabiliteit mitigeren? Het kabinet en ook mijn collega's in het kabinet zetten zich in EU-verband in om strategische afhankelijkheden te verminderen, zoals ook beschreven in de internationale AI-strategie van mijn collega in het kabinet. Het is belangrijk om goede Europese alternatieven te hebben. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat werkt hier dan ook vol aan, maar het debat hierover vindt in een andere commissie plaats.

De toezichthouders hebben goed zicht op de directe blootstelling van financiële instellingen aan AI-gerelateerde waarderingen. Ik blijf in nauw contact met de toezichthouders en ik zal de Kamer daarover ook blijven informeren. Vanuit ons vakgebied kijken we verder ook hoe we strategische afhankelijkheden kunnen afbouwen. Een daarvan is de digitale euro en de hele achterliggende financiële architectuur. We zijn namelijk voor onze financiële infrastructuur volledig afhankelijk van de Amerikanen. Dat heeft tot nu toe altijd goed gewerkt en het zijn ook goede producten, maar gezien het geopolitieke geheel moet je ook de vraag stellen of we niet te afhankelijk zijn geworden en of er geen Europese alternatieven tegenover moeten staan. Daar wordt nu hard aan gewerkt.

Voorzitter, dat ten aanzien van de financiële stabiliteit en AI. Maar in het verlengde hiervan is ook gevraagd naar het bankenrapport en de financiële buffers. Met uw welnemen zou ik dan ook naar het tweede onderwerp willen gaan.

De **voorzitter**:

Ik zie dat de commissie geen vragen heeft, dus gaat uw gang.

Minister **Heinen**:

Dat ligt natuurlijk in het verlengde hiervan en we hebben in het verleden hiervoor ook duur lesgeld betaald.

Onder anderen de heer Oosterhuis en de heer Bushoff vroegen hoe ik aankijk tegen voorstellen om de kapitaaleisen voor banken te verlagen. Laat ik vooropstellen dat banken voldoende kapitaal en liquide middelen moeten aanhouden om schokken op te vangen. Ik steun het werk van de Europese Commissie om het raamwerk voor banken simpeler en consistenter te maken, maar laat heel helder zijn dat dat niet ten koste mag gaan van de weerbaarheid van banken. Ik wil er wel gelijk bij zeggen dat niemand daarnaar op zoek is.

Het raamwerk is sinds de financiële crisis echt verbeterd, maar het is ook wel complex geworden. Ik zal u eind september via wat wij in Den Haag "een BNC-fiche" noemen informeren over de kabinetsinzet op de Commissievoorstellen. Er is een rapport uitgegaan dat het probleem schetst. De Commissie komt in het eerste kwartaal 2027 met voorstellen en vooruitlopend daarop zullen wij u een BNC-fiche doen toekomen met de kabinetsinzet. We kunnen er op dat moment een debat over voeren. Maar de inzet is dus om het wel simpeler te maken maar niet risicovoller. We hebben veel ingezet op de kapitaalmarktunie en ik heb daarbij elke keer geschetst hoe je op drie pilaren moet schakelen, namelijk de nationale kapitaalmarkten versterken, het toezicht harmoniseren en de onderliggende regelgeving versimpelen.

Wat betreft de financiële sector en de bankensector zou ik drie zaken willen opbouwen die in balans moeten zijn. Enerzijds willen we dat grensoverschrijdende financiering makkelijker wordt. Dat is een brede oproep vanuit de financiële sector. Tegelijkertijd hoort daarbij dat je toewerkt naar een Europees depositogarantiestelsel, maar dat kan niet als je risico's niet mitigeert. Dat ziet vooral op de grote concentratie van staatsobligaties op de bankenbalansen. Deze discussie hebben we al met elkaar sinds de financiële crisis. Dit zit wel vast. Ik probeer dit in de kopgroep in E6-verband te agenderen en te kijken of we in de kopgroep stappen zetten. Daarbij snap ik dat iedereen over hun schaduw heen moet stappen. Precies op het laatste punt zit het vast, namelijk de risicoweging van de staatsobligaties op de bankenbalansen. We zijn met het ministerie aan het kijken of er andere manieren zijn om de risico's goed te kunnen mitigeren in de discussie, om andere dossiers ook vlot te kunnen trekken. Ik blijf daaraan werken, omdat ik dit onderdeel vind van de kapitaalmarktunie. Dit wordt een taaie, zeg ik er gelijk bij. Nogmaals, niemand is op zoek naar: laten we eens lekker met grote banken meer winsten maken en meer risico's lopen. Dat zit hier helemaal niet achter. We willen sterke kapitaalmarkten en we willen dat bedrijven goede financiering hebben, zodat we met elkaar economische groei kunnen creëren, om uiteindelijk onze welvaart te vergroten. Waarom? Zo kunnen we uiteindelijk een prettiger leven met elkaar opbouwen.

De **voorzitter**:

Ik zie een vraag van mevrouw Van Dijk.

Minister **Heinen**:

Ik heb nog twee vragen, maar ik dacht: ik zet een punt, omdat het misschien vragen uitlokt. Ik kan ook nog eerst de laatste vragen beantwoorden.

De **voorzitter**:

Gaat u maar even door met uw betoog.

Minister **Heinen**:

Oké, dan doe ik dat. Er zijn nog een paar korte vragen gesteld, specifiek van mevrouw Van Dijk. Het scheelt misschien een interruptie. De vraag was wat er gebeurt met vrijgekomen liquiditeit voor banken als barrières worden weggenomen. Dat was een specifieke vraag. Het simpele antwoord is: dan kunnen banken hun liquiditeit efficiënter beheren. Dat kan weer bijdragen aan lagere financieringskosten voor consumenten en bedrijven. Dat is uiteindelijk in het belang van het Nederlandse en Europese midden- en kleinbedrijf.

Er is ook de vraag gesteld waarom we dit doen. Als ik die heel economisch beantwoord, zou ik zeggen: het gaat uiteindelijk om een efficiëntere inzet van kapitaal. Economen zullen zeggen: de allocatie van kapitaal. Een efficiënter werkende economie leidt tot meer welvaart. Het is uiteindelijk aan de politiek hoe je die welvaart vervolgens verdeelt en of je die verdeelt. Dat is echt een politiek vraagstuk. Ik houd me hier bezig met het economische vraagstuk. Wat dat betreft moet je echt naar een efficiëntere allocatie van middelen, kapitaal en mensen. Daar werken we in Europa aan.

Als laatste hadden de heer Oosterhuis en de heer Van Houwelingen gevraagd hoe we voorkomen dat er banken ontstaan die too big to fail zijn, kijkend naar het verleden waarin we dat hebben gezien. We moeten voorkomen dat we onszelf tekortdoen, want er is ontzettend veel gebeurd sinds de financiële crisis. Om een aantal dingen te noemen: er is een Europees resolutieraamwerk gekomen en versterkt. Er is een resolutiefonds gekomen, dat banken hebben gevuld om de buffers voor systeemrelevante banken goed te vullen. De systeemrisico's zijn aangescherpt. We doen regelmatig reguliere stresstesten. We hebben toezicht op Europees niveau belegd. We hebben ook een ESM opgetuigd, dat er is als achtervang voor deze raamwerken. We hebben dus niet stilgezeten. Er is ontzettend veel gebeurd, maar we moeten voorkomen dat we niet leren van de fouten van het verleden.

De **voorzitter**:

Dank u wel. We gaan naar de commissieleden, in eerste instantie mevrouw Van Dijk.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Ik hoor de minister heel duidelijk zeggen: "Wat gebeurt er dan? Er komt waarschijnlijk meer geld vrij. Dan kunnen er lagere kosten en misschien meer financieringen komen." Volgens mij is een van onze doelstellingen juist om te zorgen dat er meer geld naar de economie gaat vloeien. Ik snap dat het kan, maar ik ben eigenlijk op zoek naar het volgende. Kunnen we in onze Nederlandse

inzet dingen inbrengen, zodat we niet alleen zorgen dat het kan, maar zodat we echt zwaar sturen op de kans dat het gebeurt. Kan de minister daar in het BNC-fiche ook op reageren? Oftewel: what's in it for us? Dan bedoel ik vooral voor onze ondernemers en onze economie.

Minister **Heinen**:

Dat zal ik toezeggen. Ik zal ook nader ingaan op home-host countries en hoe je ervoor zorgt dat we kunnen profiteren van het versterken van de kapitaalmarktunie.

De heer **Bushoff** (PRO):

De minister geeft aan: in het BNC-fiche, zoals we dat in Den Haag noemen, wordt de inzet van het Nederlandse kabinet kenbaar gemaakt. Tegelijkertijd wordt het rapport in de komende Ecofin-Raad al informeel besproken en mogelijk bediscussieerd. Ik zou van de minister toch een aantal dingen iets scherper willen horen, namelijk of hij wel of geen voorstander is van het kunnen afschaffen van de Pillar Two capital requirements. Dat houdt in dat er nu een leverage ratio van 3% voor alle banken geldt, dus een verhouding van het eigen vermogen tot de totale activa. Nu is het voor de toezichthouder mogelijk om bij specifieke banken te zeggen: we zien toch grote risico's, dus we doen er toch een extra eis bovenop. Dat wil de Europese Commissie afschaffen. Verder wordt er wel degelijk de richting gekozen voor het verhogen van bonussen en het verlagen van de verdere kapitaaleisen. Kan de minister op drie punten heel helder aangeven of hij het daar wel of niet mee eens is?

De **voorzitter**:

Meneer Bushoff, u stelt eigenlijk meerdere vragen. U stelt ze ook heel ruim qua tijd. Ik wil u dus vragen: compact en graag één vraag.

Minister **Heinen**:

Ik begrijp deze vragen en toch blijf ik hierin terughoudend. Er staat niks ter besluitvorming open. Het is een informele raad. Ik neem geen standpunten in voordat we daar als kabinet een positie over hebben ingenomen en ik uw Kamer daarover heb geïnformeerd, zodat uw Kamer ook de gelegenheid heeft om het kabinet daarop te corrigeren of toe te juichen. Dan pas zal ik in de Europese Raad standpunten innemen. De voorstellen komen pas in Q1. Ik ken de informele raden. Het is goed om elkaar te zien en te spreken, maar, nogmaals, er ligt niks ter besluitvorming voor en er worden geen standpunten ingenomen. Ik hecht er echt aan om dat in de goede volgorde te doen.

De **voorzitter**:

Een vervolgvraag van de heer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):

Goed dat de minister nog geen standpunten inneemt over de drie zaken die ik net noemde. Ik ben wel benieuwd of hij er met de Kamer in dit debat alvast enige gedachte over kan wisselen.

Minister **Heinen**:

Ik ben inmiddels oud en wijs genoeg om niet vrijuit te filosoferen en eerst het standpunt in het kabinet te bepalen. Dan kan ik uw Kamer daarover informeren, in de wetenschap dat de Kamer het kabinet steunt in een standpunt dat het in Europa inneemt. Als ik daarbij in de verkeerde volgorde ga opereren, ga ik vastlopen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank voor de beantwoording. We hebben onze zorgen uitgesproken over het aantal banken dat ontzettend is afgenomen. De EU stuurt aan op consolidatie en minder fragmentatie. Ik heb de reden genoemd waarom ons dat niet verstandig lijkt. Ik ben gewoon benieuwd hoe de minister ertegen aankijkt. De ontwikkeling wordt nu doorgezet. Moeten we niet meer banken hebben? Hoe kijkt de minister daar in algemene zin tegenaan?

Minister **Heinen**:

Ik zou de heer Van Houwelingen willen vragen zijn vraag iets specifieker te maken. Hoe ik in algemene zin tegen zaken aankijk … Pas op wat u vraagt, want dan zitten we hier nog wel even!

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik lees in de stukken dat de Europese Commissie haar zorgen heeft uitgesproken over de fragmentatie en de consolidatie. Het wordt aangestuurd, zo lijkt het. Het gebeurt al sinds 2000. We hadden 9.000 banken in de Europese Unie en nu de helft. Hoe meer banken, zoals ik al in mijn inbreng heb gezegd, hoe beter het is voor de kredietverlening en hoe minder risico op "too big to fail". Zitten we dus niet op het verkeerde pad? Dat is niet mijn algemene, maar hele concrete vraag. Zou de regering niet moeten proberen, als dat al kan, om dat in Europese landen om te keren? Dat is eigenlijk de concrete vraag.

De **voorzitter**:

Is de vraag zo helder voor u, minister?

Minister **Heinen**:

Laat ik proberen daar antwoord op te geven. Ik snap wat de heer Van Houwelingen zegt. Tegelijkertijd, als je naar het Europese bankenlandschap kijkt, zie je twee zaken. Het is nog erg gefragmenteerd, maar het is ook nog erg nationaal georiënteerd. Als je zegt dat we één Europese interne markt en een geïntegreerde kapitaalmarkt willen, omdat we geloven dat dat Europa sterker en efficiënter maakt en het onze welvaart doet toenemen, dan is de richting van grensoverschrijdende fusies natuurlijk een goede. Daar kan de heer Van Houwelingen een andere visie op hebben. Hij zegt: ik heb een zorg dat het tot te veel concentratie van macht leidt. Daar ben ik het op zich mee eens, want ik ben een groot voorstander van vrije markten, maar ook van concurrentie op markten. Dat betekent dat er concurrentie mogelijk moet zijn. Dat betekent: veel spelers, vrije toetreding, vrije uittreding. Dat bereik je niet door grote machtsconcentraties. Dus daar ben ik het mee eens.

Daar staat tegenover dat zeer gefragmenteerde markten niet heel efficiënt kunnen opereren. Dat is weer ten nadele van de consument. Dit is een spel van vraag en aanbod, wat de markt altijd goed weet te ordenen. Daarbij zal overheidsingrijpen altijd noodzakelijk zijn, omdat de markt uit zichzelf ook kan neigen naar oligopolies of monopolies. Dan zul je altijd moeten ingrijpen. Dit is het meest filosofische antwoord dat ik kan geven, maar omdat we nu niet een specifieke casus hebben om te beantwoorden, vind ik het ook moeilijk om de vraag specifiek te beantwoorden.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik heb een vervolgvraag. The proof of the pudding is in the eating, zeggen ze altijd. We hebben het in dit debat ook gehad over de productiviteitsgroei van de Europese Unie die steeds verder achterloopt. We zien dat de kredietverlening aan het midden- en kleinbedrijf problematisch is. Empirisch onderzoek wijst uit dat mkb-bedrijven vooral gebruik moeten maken van kleine banken. Wijst dus niet alles uit dat we die kant op moeten gaan? De minister zegt net ook zelf mooi: voor concurrentie is het belangrijk om veel spelers te hebben. Ik begrijp niet goed waarom er geen alarmbellen afgaan, als je kijkt naar wat er gebeurt binnen de Europese Unie. Ik begrijp de afweging dus niet goed.

Minister **Heinen**:

Voordat de alarmbellen afgaan, moeten we natuurlijk wel de probleemanalyse delen. We hebben in de vorige kabinetsperiode, volgens mij, een heel onderzoek gedaan naar bedrijfsfinanciering. Dat noemen we in Haags jargon een ibo, een interdepartementaal beleidsonderzoek. Hoe ziet de financiering naar het mkb eruit? Er zijn ook voorstellen gedaan over hoe we de financiering voor het mkb kunnen versterken. Daar is ook op geacteerd. Ik heb het rapport nu niet bij de hand, maar laat me dat in het verslag over de informele raad kort recapituleren en aangeven wat daaruit de beste lessen zijn die we hebben getrokken, welke stappen we hebben gezet en wat ons nog te doen staat. Dan heeft u de Miljoenennotastukken al. Dan kunt u zien welke stappen wij zetten om de financiering verder te versterken.

De **voorzitter**:

Laatste vraag.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Tot slot heb ik toch deze vraag. Het aantal banken neemt af. De kans dat je een bank hebt -- dat zegt de minister ook -- die too big to fail is, en blijft, neemt toe. Is het ook niet beter -- ik begrijp het maar niet -- om naar een landschap te gaan waarin banken simpelweg failliet kunnen gaan? Dan ga je maar failliet, want je bent niet te groot. Hoe kijkt de minister daar tegenaan?

Minister **Heinen**:

Dit is precies de les geweest van de financiële crisis waardoor we ook in de richtlijnen die we daarna allemaal hebben ontwikkeld, sterk hebben ingezet op de bail-inclausule. Dus als banken verliezen lijden, dragen in eerste plaats de obligatiehouders van de banken zelf, of de eigenaar van de bankaandeelhouders, zelf de eerste verliezen en niet de belastingbetaler. Er is een heel raamwerk voor opgetuigd om precies aan dit punt tegemoet te komen, omdat die rekening anders veel te snel naar de belastingbetaler gaat. Dat kan ook niet. Daarom begrijp ik waarom een Europees depositogarantiestelsel zou moeten functioneren, maar zeg ik ook: dat kan niet voordat risico's worden gemitigeerd wat betreft de concentratie van staatsobligaties op bankenbalansen. Ik wil namelijk voorkomen dat de belastingbetaler daar straks voor aan de lat staat. Laat me in het verslag nader ingaan op wat we in het verleden hebben gedaan om te voorkomen dat de rekening naar de belastingbetaler gaat.

De heer **Bushoff** (PRO):

Ook over dit onderwerp heb ik toch nog een vraag. Ik zal de minister niet vragen om een standpunt in te nemen, maar ik ben wel benieuwd of de minister het volgende onderschrijft. Europese banken waren lange tijd minder winstgevend dan Amerikaanse banken. In de afgelopen jaren was het nagenoeg gelijk. De reden daarvoor ligt niet in het verlagen van de kapitaaleisen. Het zou dus niet noodzakelijk zijn voor het concurrentievermogen van de Europese bankensector om kapitaaleisen te verlagen. Deelt of onderschrijft de minister in ieder geval die opvatting? Onderschrijft hij ook de opvatting van de DNB en de ECB dat het voor het aantrekken van extra investeringen ook niet nodig zou zijn om die kapitaaleisen te verlagen?

Minister **Heinen**:

Ik ben natuurlijk de laatste om de analyse die de heer Bushoff maakt te betwijfelen. Ik ken de heer Bushoff als een goed, inhoudelijk Kamerlid. Maar ik heb op dit moment geen sectorspecifieke cijfers om daar nader op in te kunnen

gaan. In filosofische zin kan ik me voorstellen dat, als rentestanden hoger liggen en de Europese financiële sector of de bankensector voornamelijk de winst haalt uit leningen, en niet zozeer uit het zakenbankieren zoals je in Amerika ziet, daar dan de logica in zit dat de winstgevendheid toeneemt bij stijgende rentes. Dat neemt niet weg dat, als een bedrijfsmodel puur afhankelijk is van leningen en rentestanden van centrale banken, dat misschien wel te denken geeft of onderliggend de sector zelf concurrerend is en of die kan leren van andere sectoren op andere continenten hoe je concurrerender wordt, om ook het bedrijfsleven te versterken. Dat kan ik er in algemene zin over zeggen. Laat me dan in het BNC-fiche precies dit element meenemen, want ik vind het een interessant punt. We gaan dat verder analyseren.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik kijk naar de leden. Volgens mij zijn alle vragen gesteld. Dan kunt u naar het volgende mapje.

Minister **Heinen**:

Dan kom ik bij de overwinsten. Daar hebben we al een aantal keren over gesproken. Meer in algemene zin werd mij gevraagd wat mijn standpunt is over overwinsten. Dat heb ik al vaak genoemd. Ik heb ook gezegd hoe moeilijk het is om dit te definiëren. Een overwinst voelt natuurlijk fout, maar als je in juridische zin probeert te definiëren wat overwinst is, wat een normale winst is en wanneer een winst een overwinst wordt, is dat lastiger. In het verleden is wel geprobeerd om een definitie te geven, terugkijkend naar wat gemiddelden in het verleden zijn en of je daar afwijkingen op ziet. Maar in juridische zin blijft het lastig te definiëren.

Ik wil wel één ding vooraf zeggen. Er wordt gesuggereerd dat er winsten worden gemaakt die onbelast zijn. Winst wordt gewoon belast. Hoe meer winst je maakt, hoe meer belasting je afdraagt. Je betaalt een percentage van je winst. Bij geen winst betaal je geen winstbelasting en hoe hoger je winst is, hoe meer winstbelasting je betaalt. Dat moeten we met elkaar blijven beseffen.

Dan is de vraag: wat is de optimale vorm van winstbelasting? Een aantal partijen willen de winstbelasting hoger hebben, een aantal partijen willen die lager hebben. Dat is een politiek vraagstuk. Dan worden er specifiek naar aanleiding van een event in de wereld winsten gemaakt waarvan je zou kunnen zeggen: dat vinden we oneerlijk. Ook weer een politiek vraagstuk, want nogmaals, als je winst maakt, worden die bedrijfseconomisch gewoon belast. Daar zit precies het punt waarom dit moeilijk is. In het verleden hebben we in Nederland geprobeerd overwinsten te belasten, maar dat heeft ook geleid tot rechtszaken. Die rechtszaken lopen nog, zowel in Nederland als Europees. Daar heb ik de Kamer over geïnformeerd. Dus het gemak van "belast het maar en het komt goed": zo makkelijk gaat het niet. Ik snap dat het in de politieke retoriek een makkelijke vluchtroute is, maar in de juridische, bedrijfseconomische wereld waarin we opereren, is het een lastige.

Precies deze discussie hebben we in de Kamer gevoerd en er is ook een motie over ingediend. Ongeveer een paar weken na die motie heb ik in de Europese Raad de Commissie opgeroepen om hier onderzoek naar te doen: zijn er overwinsten, waar zien we ze en is het, als je die wilt belasten, juridisch op een houdbare manier vorm te geven? De Commissie heeft gezegd daar geen aanleiding toe te zien en dat niet te doen. Als ik dan terugval op de Nederlandse situatie, moet ik constateren dat wij nauwelijks oliebedrijven hebben. We hadden een heel mooi bedrijf, maar dat is niet meer in Nederland. Dat debat ga ik niet overdoen, hoewel je daar veel over kunt zeggen. Dat ene grote bedrijf dat hier vaak wordt aangehaald, is geen Nederlands bedrijf. Was het maar zo, dan had ik extra inkomsten gehad door dat te belasten. Wij vonden vooral dat dat soort bedrijven niet meer in Nederland moesten zijn. Helaas.

Wij hebben nauwelijks oliewinning, dus als wij het hebben over oliewinning, is het een internationale markt. Het gaat over buitenlandse partijen, die in het buitenland olie winnen. Binnenlands kan ik daar niet zo veel mee. Internationaal zie ik deze discussie. Ik zie die ook in andere landen. Ik heb in Europa de Commissie opgeroepen om daar onderzoek naar te doen. Ik heb toen ook geprobeerd in E6-verband tot een brief te komen. Dat is niet gelukt, omdat ook in E6-verband een aantal landen zeiden: dit gaat een brug te ver. Inmiddels heeft de Duitse minister van Financiën het initiatief genomen om opnieuw een brief te sturen, maar die ging wat ons betreft te ver. Die brief zei al "ga het doen", terwijl wij nog eerst wilden onderzoeken of het überhaupt kan. Daarom hebben wij gezegd: dat steunen wij niet, want dat gaat een stap te ver, maar laten we wel proberen om tot gezamenlijkheid te komen om in kaart te brengen of het überhaupt mogelijk is. Dan kom je in het Europese spel waarin landen niet altijd op één lijn zitten. Dat is niet zo gek, want ook in de binnenlandse politiek zitten we niet altijd op één lijn, eufemistisch gezegd.

Dan heb je ook nog de raffinagesector waarnaar wordt verwezen. In de Kamerbrief naar aanleiding van het energiepakket dat wij rond april hebben gepresenteerd naar aanleiding van de situatie in het Midden-Oosten en het conflict in Iran, hebben wij de analyse gegeven van wat wij in de raffinagesector zien gebeuren en hoe het met de crack spread zit, een term die we toen veel gebruikten. We hebben daar toen de nuance bij geplaatst dat het niet zo makkelijk is om te zeggen: die spread loopt op, dus er zijn overwinsten. Het zegt immers niets over de bedrijfseconomische specifieke kosten die gemaakt worden en hoe dat helemaal in de keten zit. Dan kom je ook op bedrijfsspecifieke informatie waar wij niet over beschikken. In algemene zin zou ik, gezien de energiesituatie waarin we nu zitten, het volgende willen zeggen. In het verleden zag ik in de Kamer een debat over de vraag waarom we die raffinagecapaciteit eigenlijk nog hadden en of die niet weg moest omdat het vervuilend is. Ten tijde van het conflict in het Midden-Oosten waren we echter heel blij dat we hier zelf ook nog diesel en kerosine konden maken. Toen werd ik Europees ook aangesproken in de trant van: we zijn jaloers dat Nederland zo'n strategische asset heeft, want dat hebben we in Europa misschien te snel afgestoten. We moeten dus voorzichtig zijn met te snel overschakelen naar alles belasten en te snel zorgen dat de economische activiteiten hier niet meer plaatsvinden. Er zijn namelijk echt momenten waarop je heel blij bent dat je nog over dit soort productiecapaciteiten beschikt.

Dit even in totaliteit over overwinsten. Er waren ook een aantal specifieke vragen. Dat zijn er nog twee. Nee, het is er nog één. Maar die heb ik eigenlijk in mijn hele betoog al beantwoord, zie ik nu. Ik zet hier dus een punt. Het geeft vast aanleiding voor weer een vraag.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Ik snap de ingewikkeldheid van het belasten van overwinsten, maar de minister maakt het wel erg ingewikkeld. De Duitsers snappen natuurlijk ook hoe ingewikkeld dit is. De minister zegt nu: ik heb in het voorjaar gevraagd om het te onderzoeken; ik laat het nu weer lopen. Maar dat is niet wat de Kamer hem heeft gevraagd. De motie die de Kamer heeft aangenomen, vraagt het kabinet om in Europa actief te pleiten voor een aanpak van overwinsten, om een heffing juridisch mogelijk te maken en om zich aan te sluiten bij de EU-lidstaten die daarvoor pleiten. Nu breidt de groep lidstaten die hiervoor pleit zich uit. In het voorjaar waren het er vijf. Nu sluit Polen zich aan. Ik had toch verwacht dat Nederland zich hierbij zou aansluiten, om deze motie uit te voeren. Waarom heeft de minister die brief dan toch niet ondertekend?

Minister **Heinen**:

Vanwege de reden die ik net heb aangegeven. Naar aanleiding van de motie heb ik dat in Europa bepleit. Daar heb ik de Kamer over teruggekoppeld. Daarbij heb ik aangegeven hoe we uitvoering aan deze motie hebben gegeven. In E6-verband heb ik geprobeerd om hierover tot een gemeenschappelijk standpunt te komen. Helaas is dat niet gelukt. Ook in de Duitse regering is dat intern echt nog wel een discussie. Ja, de minister van Financiën loopt hierin voorop, maar ook daar wordt de discussie gevoerd over de vraag of je dit wel kan belasten. Kijk ook even naar de landen die getekend hebben en langs welke partijpolitieke lijnen er wordt ondertekend. Daar hebben smaldelen elkaar internationaal gevonden. Dat is natuurlijk hartstikke mooi, maar het betekent niet dat de discussie zo makkelijk gevoerd wordt.

We hebben de motie uitgevoerd. Ik blijf er ook toe oproepen. Ook deze motie hebben we geprobeerd mede te ondertekenen. Daarbij wilden we een aantal aanpassingen doen om hem wat opener te formuleren. We hechten namelijk echt waarde aan de juridische houdbaarheid van zo'n stap. Die moet goed gewogen worden. Je wil namelijk voorkomen dat je het belast, maar straks door de rechter wordt teruggewezen. Ook de heer Oosterhuis gelooft hopelijk nog steeds in een rechtsstaat. Als een rechter zegt dat je te ver bent gegaan, dan kan je het allemaal terugbetalen. Dan staan we hier allemaal te vertellen waarom we belastinggeld naar oliemaatschappijen overmaken. Vanuit de rechtsstaatgedachte vind ik dus dat het juridisch geborgd moet zijn. Dat hebben we geprobeerd in de brief te verankeren. Daarvoor kreeg ik de handen niet op elkaar. Toen heb ik gezegd: dan vind ik dat jullie net een stap te snel gaan, want de juridische basis moet wel eerst zo zijn dat we zeker weten dat het kan. Nogmaals, er lopen nog steeds rechtszaken. Laten we dat niet vergeten.

De **voorzitter**:

Is dat voldoende voor meneer Oosterhuis?

De heer **Oosterhuis** (D66):

Ik ben het er volledig mee eens dat het juridisch geborgd moet zijn. Ik weet dat die rechtszaken lopen. Tegelijkertijd vind ik het ook belangrijk om de druk erop te houden. Ik denk dat de minister terecht zegt dat de discussie ook langs partijpolitieke lijnen loopt en dat er landen zijn waar de minister van Financiën van een politieke kleur is die het graag wil. Ik denk dat dat misschien wel genoeg zegt.

Minister **Heinen**:

Dat was een constatering, geen vraag. Ik zie dat er meerdere vragen zijn.

De **voorzitter**:

Klopt. Meneer Bushoff, als u nu een interruptie pleegt, is dat uw laatste.

De heer **Bushoff** (PRO):

Ja, die ga ik inzetten. Eigenlijk zegt de minister van Financiën hier dat de minister van Financiën in Duitsland, Lars Klingbeil, en van andere lidstaten iets doen wat hij, zeg ik in zijn woorden, mogelijk lastig vindt liggen met de rechtsstaat. Hij zegt dat het misschien wel onuitvoerbaar is. Wat zij zeggen is: ga dit doen. Natuurlijk komt dan de tweede stap: hoe maken we het mogelijk? Ik snap niet dat deze minister van Financiën, gegeven de Kameruitspraak, niet zegt: wij willen dit ook, dus we gaan dit doen; we zoeken naar routes om dit mogelijk te maken. Dat zou toch een veel logischere manier zijn om dit in te steken? In plaats daarvan geeft de minister eigenlijk een beetje een veeg uit de pan naar in dit geval de Duitse minister van Financiën en andere lidstaten, die volgens deze minister juridisch niet goed bezig zouden zijn.

Minister **Heinen**:

Nu maakt de heer Bushoff een karikatuur van hoe de Europese discussie loopt. Ik ga er dan ook niet serieus op in. Het is precies wat de heer Bushoff zegt: hoe maak je het mogelijk? Dat begint met een juridisch onderzoek of te definiëren is wat een overwinst is. Als je het kunt definiëren, kun je het dan belasten? Hoe ligt dat juridisch? Hoe lopen huidige rechtszaken en hoe houdbaar is het? Ik vind dat je het in die volgorde moet doen. Dan kun je heel stoer oproepen om het maar te belasten en zeggen dat iedereen slecht is, maar zo werkt het niet. Ik voel daar een grote verantwoordelijkheid, want als ik straks belastinggeld moet inzetten om oliemaatschappijen te compenseren omdat ik beleid heb gevoerd dat

juridisch niet in de haak is, wil ik het Kamerdebat nog wel meemaken. Dat laat ik niet gebeuren.

De **voorzitter**:

Ik kijk naar de leden. Zijn alle vragen gesteld? Ja, dan gaan we verder.

Minister **Heinen**:

Voorzitter. Dan de Omnibus. Daar zijn een aantal vragen over gesteld. Allereerst vroeg de heer Oosterhuis naar mijn inschatting over het Omnibusvoorstel en of de kosten opwegen tegen de baten. Er zijn veel vragen gesteld over dit onderwerp en de belastingen. Dat ligt bij de staatssecretaris, die helaas niet bij dit debat is. Ik zal proberen in algemene zin te antwoorden, maar ook doorverwijzen naar de staatssecretaris, want ik wil voorkomen dat ik hem, ook bij al het werk dat hij op dit moment in Europa uitvoert, voor de voeten loop. Laat ik er een paar dingen over zeggen.

Zoals benoemd in het BNC-fiche dat naar de Kamer gaat over het Omnibusvoorstel Directe Belastingen, zoals het formeel heet, moet gezocht worden naar de juiste balans om enerzijds het concurrentievermogen van de EU te versterken, maar ook rekening te houden met de derving aan belastinginkomsten. Ik zie het Omnibusvoorstel daarom vooral als een openingsbod van de Commissie, waarbij zeer is ingezet op de verbetering van het concurrentievermogen van de EU in het bedrijfsleven. Dat juich ik natuurlijk toe, maar er zit ook een rekening aan vast. Die rekening geldt niet alleen voor Nederland, maar voor alle Europese landen. Ik ga ervan uit dat het voorstel nog wel aangepast gaat worden in het hele verkeer tussen de lidstaten en de Commissie.

De gevolgen voor de Nederlandse wetgeving weten we pas echt als die discussie verder is en natuurlijk pas aan het eind van de onderhandelingen. De staatssecretaris zal u continu informeren over de stappen die worden gezet, wat de Nederlandse inzet is, waar de discussie heen gaat en hoe wij ons daarin positioneren. In een aantal richtingen loopt Nederland al verder voorop dan andere lidstaten. Dan is de rekening dus minder dan in de omringende landen. Maar nogmaals, het hele Omnibusvoorstel is heel duur. Daar zit ook een rekening aan vast die je elders zult moeten dekken. We staan nog helemaal aan het begin van die discussie en de staatssecretaris zal de Kamer stapsgewijs meenemen in de gedachten die erover zijn.

Voorzitter. Dan waren er nog twee vragen, namelijk wat ik vind van de toegezonden informatieafspraken voor het Omnibusvoorstel Directe Belastingen. Ik kan me volledig vinden in de toegezonden informatieafspraken. Per definitie uiteraard, want wie ben ik om daar iets anders van te vinden? Ik wil uiteraard nogmaals bevestigen dat wij akkoord zijn met de informatieafspraken, ondanks het feit dat er volgens mij per abuis een klein verschil is geslopen tussen de brief die u heeft ontvangen en wat u heeft verzocht. Dat is niet de bedoeling. Als de Kamer een verzoek indient over informatieafspraken, hebben wij ons daaraan te houden. Wij gaan nog even goed na wat daar is gebeurd. Het komt weleens voor

dat we net een letter verkeerd uitspreken en dat het ineens een heel andere verklaring krijgt.

De **voorzitter**:

Voordat u aan het laatste onderwerp begint …

Minister **Heinen**:

Dan ga ik naar het blokje overig.

De **voorzitter**:

Voldoende voor de commissie? Ja. Dan gaan we naar het laatste blokje.

Minister **Heinen**:

Oké. Dank u wel, voorzitter. Een aantal overige punten. Onder andere productiviteit, het goud en nog wat andere mooie vragen. Ik begin bij de vraag van mevrouw Van Dijk, een mooie fundamentele vraag, namelijk wat nu financieel de grootste rem zet op de productiviteit en welke Europese afspraken nodig zijn. Als ik het uiteenzet, heb je landspecifieke knelpunten en de eurozone als geheel. Het wordt een beetje een dooddoener, maar in mijn Miljoenennota ga ik specifiek precies op dit punt in: wat zijn de knelpunten die ik in het binnenland zie, maar ook op Europees niveau? Ik wil voorkomen dat ik hier een uur lang een hoorcollege ga geven over wat er misgaat in de eurozone. Ik wil beginnen bij de interne markt. Ik weet dat ik mevrouw Van Dijk niks nieuws vertel. Als we de handelsbelemmeringen in tarieven zouden omslaan -- het IMF en de Europese Centrale Bank hebben dat becijferd -- dan gaat het om een tarief van meer dan 40% voor goederen en een tarief van meer dan 100% voor diensten. Dat komt puur doordat de interne markt onvoldoende geïntegreerd is. Het is voornamelijk mijn ambitie om de kapitaalmarkt verder te integreren. Daar hoort ook de bankenunie bij, waar we eerder over hebben gesproken. Ik ben er echt van overtuigd dat dit nu het grootste knelpunt is voor de concurrentiekracht van Europa. Ik kan er heel veel bij noemen, zoals het arbeidsaanbod, de noodzaak tot hervormen, de overheidsfinanciën en het investeren in technologie, maar dan moeten we hier echt een heel ander debat gaan voeren.

De **voorzitter**:

Toch krijgt u nog een vraag van mevrouw Van Dijk.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Dat lijkt me op zich een mooi debat. Ik ben eigenlijk een beetje op zoek naar het volgende. We hebben in Nederland tegenwoordig een productiviteitsagenda. Er

moet inderdaad op allerlei gebieden iets gebeuren. Het is goed om dat samen te vatten in één productiviteitsagenda om daar in ieder geval de focus op te houden. Ik zou het mooi vinden als we in Europa ook zoiets krijgen, want er gebeurt van alles. Kunnen we dat kanaliseren, zodat we dat met z'n allen kunnen volgen en daar meer sturing aan kunnen geven?

Minister **Heinen**:

Ik checkte dat nog even, want we hebben net een nieuw werkprogramma opgesteld met de voorzitter van de Eurogroep. Dit was precies ons punt. Ik vond dat er in de Eurogroep te veel algemene discussies werden gevoerd. Die zijn allemaal heel belangrijk, maar we zitten daar als ministers van Financiën. Het gaat precies om dit punt: hoe worden we concurrerender en wat is daarvoor nodig? Laten we kijken naar de landenspecifieke aanbevelingen, maar we moeten dat ook op Europees niveau prominenter op de agenda hebben. Ik zal in de terugkoppeling van de Eurogroepvergadering specifiek uitlichten wat we hebben besproken en wat mijn inzet is geweest om dit op de agenda te zetten en verder te brengen. Dat is een goed punt.

De heer Van Houwelingen had ook een vraag over de achterliggende productiviteitsgroei. Hij wijt dat aan de EU en de introductie van de euro. Dat zien wij niet. Wij zien dat de Europese integratie juist een boost heeft gegeven aan extra groei en productiviteit, dus dat herkennen wij niet.

De heer Van der Maas vroeg of ik het zorgelijk vind dat de economische groei wordt gedreven door een toename van het arbeidsaanbod en niet door een toename van de arbeidsproductiviteit, en wat ik daarover in Europees verband wil benoemen. Ik hoop dat ik de vraag goed heb onthouden. Ik vind het zorgelijk dat de economische groei nu vooral lijkt te worden gestimuleerd door de overheidsuitgaven. Overheidsuitgaven op zichzelf kunnen natuurlijk verstandig zijn. Denk aan investeringen in het onderwijs, goede sociale voorzieningen en infrastructuur. De overheid heeft natuurlijk goede redenen om daarin te investeren. Maar als de groei alleen komt door uitdijende overheden, dan is dat echt niet goed. Dan moet je kijken naar private investeringen en hervormingen, waardoor je meer ruimte kan geven aan private initiatieven, want daar komt uiteindelijk de groei vandaan.

Ik ben het er niet mee eens dat de groei van het arbeidsaanbod een negatief iets is. Het is juist de crux van de groei. Om productiever te worden, kunnen we het arbeidsaanbod als geheel vergroten. Ik vind dat er in Nederland te veel mensen aan de zijlijn staan, maar ook in Europa kan het arbeidsaanbod echt vergroot worden. Dat geldt ook voor nieuwkomers. We moeten acteren op allerlei zaken, zoals taal en onderwijs. Maar ook de total factor productivity, de productiviteit per persoon, moet omhoog. Dan kom ik weer terug op achterliggende investeringen, voornamelijk in technologie. Andere werelddelen lopen daarin voorop, terwijl Europa daarin achteroploopt. Ik zal nader ingaan op wat wij binnenlands en Europees moeten doen om dat beter te stimuleren. We staan niet stil. Denk aan de Europese interne markt, de kapitaalmarkt en de bankenunie. We kijken met de Europese Investeringsbank hoe we beter en gerichter kunnen investeren in technologie. We zijn binnenlands bezig met de nationale investeringsinstelling en met het NADI. Er gebeurt echt veel om een inhaalslag te

kunnen maken, maar er zal nog veel meer nodig zijn om de productiviteit verder een boost te geven.

De heer Van Houwelingen vroeg naar een verzoek dat hij in de krant had gelezen voor extra steun aan Oekraïne. Hij zei in een bijzin dat hij daartegen was. Dat is een ander type debat, maar ik hecht er wel aan om vanuit de zijde van het kabinet aan te geven dat we Oekraïne onverminderd blijven steunen. Ik zeg erbij dat dat ook in ons eigen belang is en in het belang van de hele veiligheidsorde. Ik heb dit verzoek niet formeel gekregen en ik ga niet reageren op krantenberichten.

De **voorzitter**:

Een korte vraag van de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik hoop niet dat dit mijn laatste interruptie is, want dit is eigenlijk een rappelvraag. Mijn vraag was heel concreet. Dat verzoek ligt er. Wat kost het ons als het naar voren wordt gehaald? Dat was mijn vraag. Ik snap dat dat misschien niet exact gezegd kan worden, maar dat kost ons waarschijnlijk ook geld. Dat was mijn concrete vraag.

Minister **Heinen**:

Nogmaals, er is geen formeel verzoek ingediend. Maar als je geld naar voren haalt, dan kost dat geld.

Voorzitter. De heer Van Houwelingen had nog gevraagd naar de goudvoorraad. Hij vroeg zich in algemene zin af waarom die verplaatst is, maar vooral waarom die naar Londen is verplaatst en niet ergens in Nederland ligt. Er ligt goud in Nederland. Ik begreep dat u daar ook een mooi werkbezoek heeft afgelegd. U bent vertrouwelijk geïnformeerd door De Nederlandsche Bank over de afwegingen die worden gemaakt. Het gaat hier over de strategische voorraden van Nederland, dus ik ga daar geen publiekelijke uitspraken over doen. DNB maakt elke keer een analyse van hoe onze strategische voorraden het beste gespreid kunnen worden en kijkt daarbij ook naar de verhandelbaarheid van die strategische voorraden. De Nederlandsche Bank was, zoals die ook in de brief heeft aangegeven, van mening dat het voor de verhandelbaarheid van ons goud beter was om het naar Londen te verplaatsen, ook met het oog op alle internationale ontwikkelingen. Ik geloof dat de Kamer hierover vorige week vertrouwelijk is geïnformeerd. Ik ga hier een punt zetten, want niet alles wat we vertrouwelijk delen, kunnen we publiekelijk delen.

De **voorzitter**:

Meneer Van Houwelingen, u heeft al vier interrupties gehad.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik stelde net duidelijk een rappelvraag, want mijn vraag werd niet beantwoord. Dus ik hoop dat mijn laatste ...

De **voorzitter**:

U heeft ook nog een tweede termijn. Misschien een hele korte vraag.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, één vraag. Het punt van mijn hele interruptie is dat dit een politieke vraag is. Je moet immers de politieke risico's afwegen. Daar gaat het om. DNB is daar niet eens toe geëquipeerd. Mijn vraag aan de minister is hoe hij die afweegt.

De **voorzitter**:

Uw vraag is duidelijk.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik krijg daar geen antwoord op.

Minister **Heinen**:

Dit interruptiedebatje hebben we elke keer en elke keer krijgt u hetzelfde antwoord, namelijk dat de centrale bank onafhankelijk is. Dat hebben we democratisch met elkaar besloten. De onafhankelijkheid is geborgd in het Werkingsverdrag van de Europese Unie. We hebben zelf de Bankwet. Daarin staat dat de goudvoorraad wordt beheerd door de centrale bank. Dat gebeurt onafhankelijk en op basis van criteria die met uw Kamer worden gedeeld. Daar kunt u ook debatten over voeren. Dat kan deels hier publiekelijk, maar dat kan ook vertrouwelijk. Daar zitten ook werkbezoeken aan vast. Daar kunt u verder vragen wat de afwegingen zijn, maar omdat het hier gaat om strategische voorraden kan ik niet precies zeggen welke voorraad wanneer en waar naartoe wordt verschoven. Het gaat namelijk ook om de veiligheid daarvan. Nogmaals, ik val in herhaling, want we hebben elke keer hetzelfde debat. Meneer Van Houwelingen zegt: ik vind dat ik daarover ga. Dan zeg ik: u gaat er ook over; het is democratisch vastgesteld dat we dat onafhankelijk hebben belegd bij de centrale bank.

De **voorzitter**:

U bent aan het einde van uw beantwoording. Ik kijk naar de commissieleden. Zijn alle gestelde vragen beantwoord? Dat is volgens mij het geval. Dank aan de minister voor de beantwoording in de eerste termijn. We gaan naar de tweede

termijn van de Kamer. U heeft 1 minuut en 20 seconden. Meneer Oosterhuis heeft geen vragen in de tweede termijn. Dan mevrouw Van Dijk.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Ja, kort. Dank voor de beantwoording. Het is goed om wederom bevestigd te krijgen dat de minister heel erg deelt dat de koek groter moet worden. Ik verwacht dan ook maximale inzet op elk onderwerp binnen de Ecofin. Het raakt bijna ook altijd aan de vraag: hoe gaan we economische groei stimuleren?

We zien het BNC-fiche met betrekking tot de banken van eind september natuurlijk met veel belangstelling tegemoet. Dat geldt ook voor het aspect: wat gaan onze ondernemers daarvan merken?

Tot slot de arbeidsproductiviteit. Het zou heel mooi zijn als we inderdaad een soort Europese agenda kunnen maken, zodat we hier de focus op kunnen houden.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Meneer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, kort. Dank voor de beantwoording. Ik wil kort nog even ingaan op het laatste punt waar we gebleven waren, de goudvoorraad. Dat debat hebben we keer op keer, omdat het niet duidelijk is. De minister zegt: u gaat erover. Maar dat krijgen we niet van DNB te horen. DNB zegt heel stellig: wij bepalen waar het goud ligt. Wij hebben daar een heel groot probleem mee. Dat heb ik net uitgebreid toegelicht. Wat ons betreft is de goudvoorraad sowieso niet van DNB, maar van de Nederlandse bevolking. Dat is waar het de facto op neerkomt. En het zijn politieke risico's die je moet afwegen. Dat zou een politiek besluit moeten zijn. Laat ik dan maar afsluiten met een hele concrete vraag om het scherp te krijgen. Ik begrijp dat DNB de minister moet informeren en ik begrijp hoe het zit met de Kamer en advisering en zo, maar stel dat DNB een besluit neemt waarvan wij allemaal denken dat dat krankzinnig is, zoals "we gaan onze goudvoorraad naar Moskou verschepen". Volgens mij is het zo dat DNB dat dan kan doen. Het is toch heel gek dat dat mogelijk is? Dat is eigenlijk steeds maar weer mijn vraag aan de minister: als dat zo is -- volgens mij is dat zo -- moeten we dat dan niet heel snel veranderen? De Italianen, begrijp ik van DNB, hebben zelfs een wetsvoorstel ingediend om uit te spreken dat er in ieder geval voor wordt gezorgd dat de Italiaanse goudvoorraad van de Italiaanse bevolking is en dus van de politiek wordt. Ik begrijp dat dus niet. Dit is namelijk overduidelijk politiek.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Meneer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Dank, voorzitter. Hartelijk dank ook voor de beantwoording van de vragen. Het is duidelijk. Ik wacht de Miljoenennota met veel enthousiasme af.

Ik heb nog een nabrander over de kapitaalmarktintegratie en de toezichtcentralisatie voor de spaar- en investeringsunie. Er is brede steun, ook als het gaat om de bestuursstructuur van de ESMA. Er is brede steun, ook van de VVD, voor het idee dat er een ambitieus akkoord moet komen. Kan de minister aangeven wat zijn inzet is bij dat ambitieuze akkoord en wat hij verstaat onder een goed en ambitieus plan?

Als laatste punt: de minister doet volop mee in de E6. Hij is een zeer belangrijke speler en heeft een voortrekkersrol. Dat moedig ik aan. Ik wil graag dat hij dat blijft doen. Dat is dus een aanmoediging.

Voorzitter, dat is het.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Als laatste de heer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):

Ja, voorzitter. Ook dank voor de beantwoording. Mij viel op dat de minister van Financiën het aan het begin van het betoog had over inkomsten en uitgaven die niet in balans zijn en dat hij het erover had dat je dan ofwel moet bezuinigen ofwel lasten zou moeten verhogen, wat niemand wil, of ervoor moet zorgen dat de economische groei toeneemt. Op zichzelf ben ik het met heel veel dingen toevallig wel eens, maar van één ding dacht ik "hoe kan dat nou?". Dat is dat de minister van Financiën dat andere aspect toch achterwege laat, namelijk dat je dan ook niet de lasten voor mensen die het niet nodig hebben zou moeten verlagen. Ook dat zorgt er namelijk voor dat de inkomsten en uitgaven van de Rijksoverheid uit balans kunnen raken. Ik hoop dus dat de minister van Financiën dat uitgangspunt ook deelt. Wellicht kan hij daar nog kort op ingaan.

Ik ben ook heel erg benieuwd wat de minister van Financiën tijdens de Ecofin-Raad eigenlijk wél gaat zeggen over het voorstel en de gedachtes van de Europese Commissie rondom het dereguleren van de bankensector. De minister van Financiën zegt terecht "ik ga eerst in het kabinet een standpunt bepalen en dat dan met de Kamer delen", maar echt een tipje van de sluier van wat hij dan volgend weekend op dit onderwerp aan gedachtewisseling met zijn collega's gaat hebben, heb ik ook nog niet gehad. Daar ben ik dus eigenlijk nog steeds wel heel erg benieuwd naar. In dat kader wil ik misschien de minister van Financiën al wel wat meegeven en daarvoor wil ik ook een tweeminutendebat aanvragen.

Tot zover.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U bent ook binnen de tijd gebleven. Ik kijk naar de minister. Hoeveel tijd heeft u ongeveer nodig voor deze vragen?

Minister **Heinen**:

Dat kan gelijk.

De **voorzitter**:

Dan gaan we direct door. Ga uw gang.

Minister **Heinen**:

Voorzitter. Om bij het laatste te beginnen: geen belastingverlichting voor mensen die het niet nodig hebben, zei de heer Bushoff. Dat is een politiek statement. Daar ga ik verder niet op in. Ik laat aan de heer Bushoff wat dan "mensen die dat niet nodig hebben" zijn. Mijn betoog ging over oplopende staatsschulden. Je hebt twee knoppen om daar wat aan te doen. Er is ook een derde: je kan ook de economische groei verhogen; dat vergeten we nog weleens. Maar hoe de verdeling daarbinnen dan zit -- andere partijen zeggen dan weer: geen uitgaven aan mensen die dat niet nodig hebben -- laat ik dan maar aan u onderling. Ik probeer gewoon de staatsfinanciën een beetje onder controle te houden. Dat kost nog moeite.

Als het gaat om de ESMA: ik zal in het verslag terugkomen op wat we nog … Ik ga even na wat we al aan de Kamer hebben gestuurd en wat er ontbreekt. Dan zullen we dat daarin toevoegen.

Het goud is inderdaad van alle mensen, maar dat betekent niet dat onder elk kussen een goudstaaf ligt. Dat moet dus ergens beheerd worden, net als papiergeld. Dat doen we om goede redenen bij een onafhankelijke centrale bank, omdat dat ons geld is en we dat graag zakelijk onafhankelijk beheerd willen hebben, zodat het ook waarde houdt. Dat hebben we democratisch belegd bij een centrale bank. Dat ligt ook vast in verdragen. Daar hebben we allemaal democratisch mee ingestemd. Ik vind de suggestie die elke keer wordt gewekt, namelijk "wij gaan niet over het goud en anderen bepalen wat er gebeurt", dus geen correcte -- laat ik het netjes zeggen -- en ik zal daar elke keer dit tegenoverstellen. Ook ons papiergeld wordt beheerd door de centrale bank. Daar worden briefjes ingenomen die vies zijn. Er worden nieuwe briefjes uitgegeven die weer schoon zijn. De totale geldhoeveelheid wordt beheerd. Dat gebeurt allemaal bij de centrale bank. De strategische reserves, het goud, horen daarbij. Dat is wel de essentie van de centrale bank. Als de heer Van Houwelingen die essentie wil aanpassen, zie ik die voorstellen graag tegemoet, maar we hebben toch bij ruime meerderheid besloten dat dat een vrij goed idee was. De geschiedenis heeft ons ook geleerd dat onafhankelijke centrale banken ons veel welvaart brengen.

De **voorzitter**:

Meneer Van Houwelingen, u heeft één interruptie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, één interruptie, heel kort, oké. Daar verschillen we dan in. Ik snap het. Ik ben het met de minister eens: natuurlijk is dat democratisch bepaald. Dat ontken ik ook niet. Alleen, het probleem dat ik heb, zoals ik de hele tijd probeer uit te leggen, is dat dit politieke besluiten zijn, die dus nu door een ongekozen centrale bank genomen worden. Dat hebben we ook democratisch zo bepaald; dat is waar. De minister -- dat is dan ons verschil van inzicht -- is daar ook niet bezorgd over. Het kan theoretisch gebeuren dat DNB de minister opbelt en een besluit neemt; ik heb net een voorbeeld genoemd dat echt krankzinnig is. Dan zegt de minister hopelijk: dat moet je absoluut niet doen. Dan zeggen zij: wij doen dat, want wij gaan daarover. Dat dat zo op die manier ingeregeld is, is natuurlijk niet te bevatten, denk ik. We hebben het democratisch besloten, maar de minister maakt ook geen aanstalten om dat te veranderen; dat neem ik hem dan kwalijk. Dat zouden we namelijk kunnen veranderen. Misschien kan dat vanwege de Europese verdragen niet; dan moeten we dat … Het is wel aardig. In elk debat natuurlijk … Dan moeten we daarom ook de Europese Unie verlaten. Maar dit is dus weer heel zorgelijk. Ik begrijp gewoon niet dat daar geen zorgen over zijn.

De **voorzitter**:

Uw vraag is duidelijk. Minister, de vraag is eigenlijk of het zo zwart-wit is.

Minister **Heinen**:

Nee, maar ik heb er genoeg over gezegd, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dan hebben we alle vragen gehad. Wij gaan de administratie doen. Er is een tweeminutendebat aangevraagd. Dat staat onder voorbehoud gepland voor morgenochtend 10.15 uur. Dan is er ook geen staking, dus dan moet het makkelijker zijn om hier te komen, denk ik.

We hebben in zijn totaliteit vier toezeggingen.

- Het BNC-fiche over het concurrentievermogen van de bankensector wordt eind september aan de Kamer gezonden. Dit is een toezegging aan de hele commissie.

- In het verslag van de komende Ecofin-Raad zal de minister reflecteren op de uitkomsten van het ibo-onderzoek uit de vorige kabinetsperiode over bedrijfsfinanciering. Dit is een toezegging aan de heer Van Houwelingen.

- De minister zal in het verslag van de komende Eurogroep een terugkoppeling geven over de gesprekken over het stimuleren van de productiviteitsgroei. Dit is een toezegging aan mevrouw Van Dijk.

- In het verslag komt de minister terug op de Nederlandse inzet in het pakket voor de kapitaalmarktintegratie en het toezicht. Dit is een toezegging aan de heer Van der Maas.

Dat zijn de vier toezeggingen. Ik zie u toch een beetje twijfelen, meneer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nee, het is goed. Ik denk dat de minister weet wat ik bedoel.

De **voorzitter**:

Oké, helder. Dan zijn dit de vier toezeggingen die wij genoteerd hebben. Ik dank de minister voor de beantwoording. Ik dank natuurlijk ook de ambtelijke ondersteuning die daarbij heeft geholpen. Ik dank ook de commissieleden voor de gestelde vragen en voor de mooie debatjes onderling en met de minister. Ik dank de mensen die aanwezig zijn in de zaal en de mensen die hebben meegekeken via de livestream. We sluiten deze vergadering.

Sluiting 11.59 uur.